

PRIROČNIK
ZA UČITELJE
(ZA UČENCE SREDNJIH ŠOL)

**Novice
in
potegovščine**

Vsebina

Povzetek projekta	3
Kako uporabljati ta priročnik in interaktivno predstavitev	4
Opomba	5
Pridobljene kompetence	6
Uvod v lekcijo	7
Tehnika obrnjene piramide	8
Dejstva in osebno sporočilo	11
Dejstva in osebno sporočilo - primer	12
Dejstva in osebno sporočilo – primer 2. del	13
Kako se besedila med seboj razlikujejo?	14
Novinarske agencije in novinarstvo	15
Interpretacija	17
Lastniki medijev	19
Prevara	21
Namen potegavščin	24
Ali prepoznate prevaro in resnico?	25
Primer 1	26
Primer 2	27
Primer 3	28
Dezinformacije	30
S kakšnim namenom pride do širjenja dezinformacij?	31
Videoposnetek o dezinformacijah	32
Teorija zarote	33
Dezinformacije in politična propaganda	35
Farme trolov	37
Preverjanje informacij	38
Zaključek	39
Konec	40
Seznam za branje	41
Vaja 1 (brez pravih odgovorov)	43
Vaja 1 (s pravih odgovori)	44
Vaja 2 (brez pravih odgovorov)	45
Vaja 2 (s pravih odgovori)	46
Vaja 3 (brez pravih odgovorov)	47
Vaja 3 (s pravih odgovori)	48
Reference	49

Povzetek projekta

Kompetentnost državljanov je ključnega pomena za aktivno politično udeležbo, ki je ena glavnih sestavin dobrega državnega upravljanja in trajnostne demokracije. Politična udeležba še posebej stagnira v vzhodnem delu Podonavske regije. Posebej zaskrbljujoča sta brezvoljnost in pomanjkanje političnega interesa s strani mlajše populacije. Poleg tega smo v zadnjih letih priča političnemu dogajanju, ki ima za posledico zniževanje demokratičnih standardov v večih delih Podonavja. Bistveni element kompetentnosti državljanov je visoka raven medijske pismenosti. Slednja je nujna za refleksijo družbene realnosti in pridobitev odpornosti na negativne medijske pojave, kot sta sovražni govor in lažne novice.

Glavni cilj projekta je izboljšati demokratično upravljanje z razvijanjem observatorija transnacionalne medijske pismenosti, osnovanega na sodelovanju med različnimi relevantnimi deležniki. V mnogih državah Podonavske regije razvoj kompetenc medijske pismenosti in aktivnega državljanstva močno zaostaja za bolj razvitimi deli Evrope. Ta observatorij bo služil kot mehanizem za dvige medijske pismenosti in bo s tem okrepil kompetence državljanov, kar bo prispevalo k razvoju trajnostne demokracije. Glavni ciljni skupini sta mladostniki in ljudje, ki delajo z njimi. V namen krepitev kompetenc bo projekt MELIA observatorij zagotovil orodja, ki bodo na razpolago, tako mladim, kot tudi njihovim poučevalcem/učiteljem.

Projekt bo vzpostavil observatorij za medijsko pismenost, ki bo zagotovil instrumente za preučevanje medijskih vsebin, učna orodja in programska priporočila za nadgradnjo medijske pismenosti v zvezi z ostalimi državljanskimi znanji. Rezultati vključujejo: učna orodja, spletne vmesnike in priporočila za politične odločevalce. Bistvene aktivnosti projekta so: izmenjava informacij, in dobrih praks, razvoj učnega sistema, oblikovanje spletnih učnih platform ter pilotno testiranje.

Kako uporabljati ta priročnik in interaktivno predstavitev

Dragi učitelji,

Dragi učitelji, pravkar ste prejeli priročnik, ki je zasnovan za vas in za vaše delo v razredu. Našli boste informacije o tem, kako delati s posameznimi diapozitivi in kaj je njihov glavni cilj, poleg tega pa še nekaj nasvetov za poučevanje za boljše razumevanje obravnavane teme.

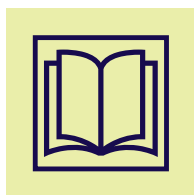
Priročnik vsebuje tudi seznam literature, zahvaljujoč kateri lahko pridobite ali razširite znanje, ki se nanaša predvsem na določeno temo predstavitve. Če je zaželeno, da učenci samostojno delajo s pomočjo prezentacije, jim zagotovite priročnik za učence. (Na voljo je v tiskani ali digitalni obliki. Tam bodo našli vse informacije, ki jih potrebujejo za delo s predstavitvami in razumevanjem povedanega. Struktura priročnikov temelji na enaki osnovi in je zato podobna.)

Če na diapozitivu v spodnjem levem kotu vidite ikono »i«, jo kliknite. Pod njo se nahajajo dodatne informacije ali primeri, ki vam bodo pomagali bolje razumeti/razložiti temo. Nekateri diapozitivi imajo poleg gumba »i« tudi interaktivne elemente. Ti elementi so poudarjeni. Lahko gre za zvočni vzorec, video ali dodatne informacije.

V predstavitvi boste našli tudi ikono za zvok. Nekateri diapozitivi vsebujejo zvok. Po potrebi lahko kliknete ikono zvoka, da utišate ali ponovno aktivirate zvok. Kliknite puščico desno za naslednji diapozitiv. Če se želite vrniti nazaj, kliknite levo puščico. Če se želite vrniti na sam začetek predstavitve, kliknite na ikono hiše.

V tem priročniku boste našli Nasvete za poučevanje in učenje, ki so primerno orodje za interakcijo med učenci in učitelji, ki bodo nudili učinkovito podporo poučevanju. Nekateri nasveti so bolj kot ne zabavne igre za razred, ki naj bi pomagale razumeti učni načrt na bolj igriv način. Besedilo je preprejeno z definicijami. Bodite pozorni tudi na zanimivosti.

Elementi v priročniku:

NASVETI ZA POUČEVANJE

ZANIMIVA DEJSTVA

DEFINICIJE

Opomba

Dolžina lekcije: 180 minut

Predvideni učni rezultati:

Učenci:

- ▶ znajo oceniti kredibilnost in namen posameznih medijskih sporočil (kdo, kaj, kdaj, kje, zakaj, kako)
- ▶ poznajo razliko med novicami in novinarstvom
- ▶ so sposobni interpretirati sporočila
- ▶ razumejo bistvo vpliva, ki ga imajo lastniki medijev
- ▶ znajo razložiti, kaj mora vsebovati vsako sporočilo (6W)
- ▶ so sposobni interpretirati kredibilnost medijskih sporočil
- ▶ znajo preveriti informacije, ki jih ne poznajo/jim ne verjamejo
- ▶ razumejo, da vse informacije na internetu niso resnične
- ▶ poznajo izraze, kot so: potegavščina, preverjanje dejstev, dezinformacije
- ▶ so sposobni razložiti, braniti in komunicirati svoja prepričanja in jih podkrepiti z dokazi
- ▶ znajo analizirati informacije, ki jih dobijo v videoposnetkih, besedilih ali sporočilih in na različne načine preverijo njihovo verodostojnost
- ▶ so seznanjeni z različnimi možnostmi interpretacije medijskih sporočil, tudi s takimi, ki na prvi pogled morda niso očitne
- ▶ razumejo pomen in kompleksnost preverjanja dejstev

Pridobljene kompetence

Kompetence kritičnega prebiranja in razumevanja medijskih sporočil

- ▶ Učenec kritično pristopa do informacij v medijih (pozna razliko med subjektivnimi in objektivnimi sporočili).
- ▶ Učenec pozna elemente, ki kažejo na prisotnost mnenja avtorja v sporočilu
- ▶ Učenec se zaveda, da novice niso in ne morejo biti popoln odsev resničnosti
- ▶ Učenec je sposoben ohranjanja realističnega pogleda na resničnost in orientacije skozi družbene pojave in procese, ki oblikujejo naš vsakdan

Kompetence prepoznavanja odnosa med medijskimi sporočili in resničnostjo

- ▶ Učenec je sposoben prepoznati medijska sporočila, ki spodbujajo negativne predsodke in ideje v družbi
- ▶ Učenec zavzame kritičen odnos do iskanja virov informacij in to sposobnost uporablja tudi pri svojem šolanju in v praksi.

Kompetence percepcije avtorja medijskih sporočil

- ▶ Učenec je sposoben poiskati tipične načine za prikrivanje ali izražanje mnenja (besede, slike, zvoki)

Državljske kompetence

- ▶ Sposobnost prepoznavanja stereotipov v medijskih sporočilih in navajanja primerov njihovih preprostih in splošnih pristopov k resničnosti.
- ▶ Sposobnost prepoznati in poimenovati področja, na katerih mediji vplivajo na posameznika (razumevanje medijev kot dejavnika, ki vpliva na mnenja, občutke, stil življenja, vrednote in moralna prepričanja.)
- ▶ Sposobnost prepoznavanja prednosti in tveganja pridobivanja informacij na internetu in preverjanja resničnosti informacij, ki se tam nahajajo.

Uvod v lekcijo

Učenci večino informacij prejmejo iz medijev in zato težko ocenijo, kaj je dejstvo in kaj ne. Pomembno je, da smo pozorni na prevare in dezinformacije, ki so del medijskih sporočil. Tako spletni kot tudi tiskani mediji so pogosto vir nepreverjenih informacij in prevar. Poskrbeti moramo, da učence naučimo prepoznavati ter kritično (refleksivno) ocenjevati in klasificirati medijske vsebine. Učenci morajo biti sposobni kritično pristopati k informacijam iz medijev (in razlikovati med subjektivnimi in objektivnimi sporočili).

V tej lekciji bodo učenci spoznali najbolj pomembne elemente medijske komunikacije in se s pomočjo praktičnih primerov s politično tematiko naučili razlikovati med novicami in novinarstvom. Namen lekcije je, da učenci okrepijo svojo sposobnost prepoznavanja in naštevanja področij, na katerih mediji vplivajo na ljudi.

Naslednji del lekcije se bo osredotočil na vpliv, ki ga imajo lastniki medijev na medijska sporočila. Ta del je mogoče razširiti v individualno ali skupinsko delo, kjer učenci s pomočjo interneta poiščejo znane in vplivne osebnosti, ki imajo v lasti pomembne in velike medije.

Učenci bodo s pomočjo praktičnih primerov spoznali, kaj pomeni interpretacija. S tem želimo okrepiti njihovo sposobnost prepoznavanja stereotipov v medijskih sporočilih in primerov posplošenih ter poenostavljenih pristopov k resničnosti. V nadaljevanju lekcije bomo spoznali prevare oz. potegavščine in njihove namene ter s pomočjo video primerov ponazorili, kako izgleda uporaba le-teh »v praksi« (oziroma v okolju, ki je učencem blizu, da lahko na podlagi tega razvijejo nove spretnosti). V nadaljevanju se bodo učenci naučili definirati in prepoznati dezinformacije ter ugotoviti, kje vse se z njimi srečujemo (propaganda, farme trollov, teorije zarote). S pomočjo teh primerov se bodo učenci naučili, kako kritično ocenjevati informacije, ki jih dobijo v medijskih sporočilih.

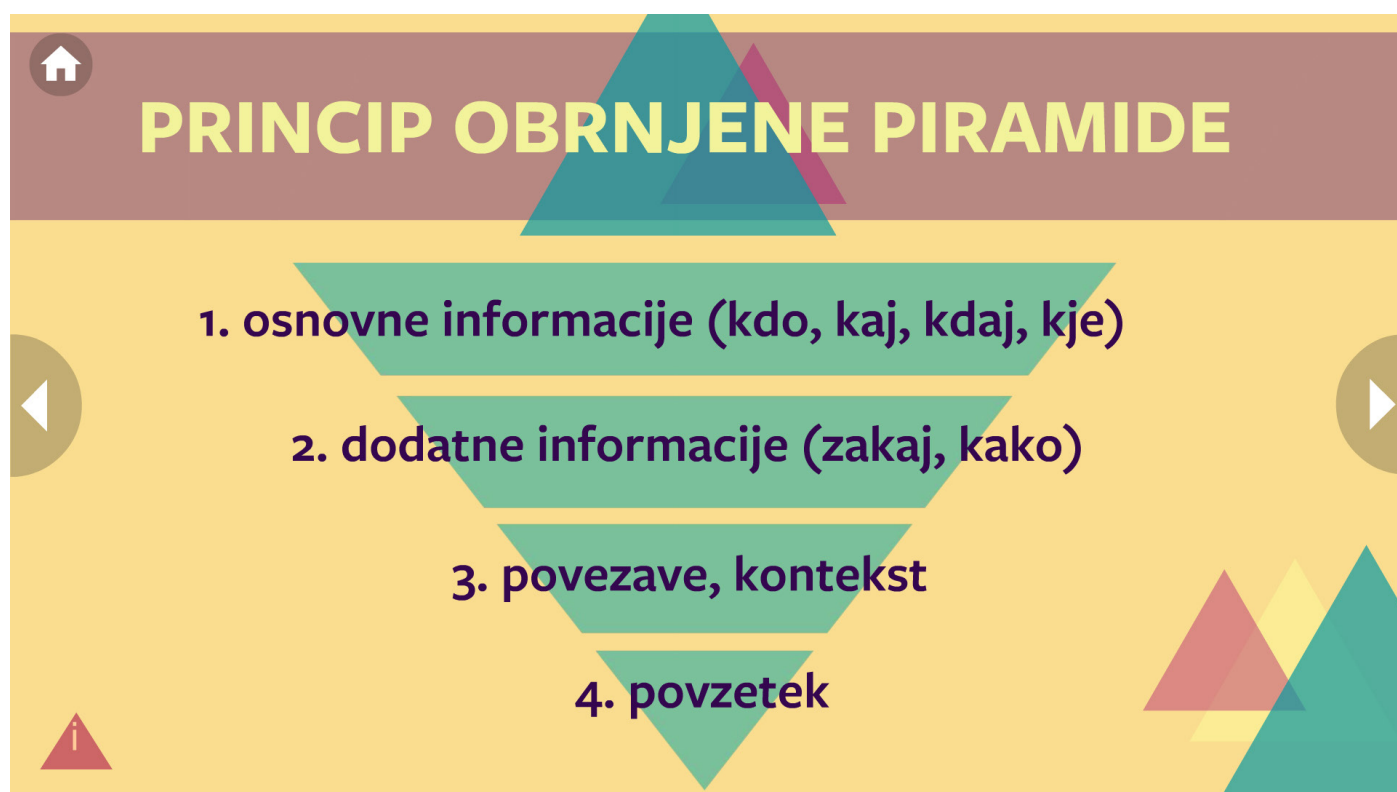
Tehnika obrnjene piramide

Učencem postavite naslednje vprašanje:

»Kje najbolj pogosto prebirate novice?«

Hitro spreminjajoče se tehnologije in popularnost spletnih medijev nudijo res velik vir spletnih informacij. Enako velja tudi za portale z novicami, ki med seboj tekmujejo.

Mediji morajo biti najhitrejši, imeti najbolj zanimivo sliko ali videoposnetek in seveda naslov, ki bo pritegnil našo pozornost in nas prepričal, da članek preberemo. Pomembno je tudi, kako je članek napisan in razdeljen – če vas zanima novica, da se vaš najljubši pevec ločuje, potem verjetno ne bi želeli prebrati dolgega uvoda, ki bi govoril o tem, kje je bil pevec rojen in zakaj je postal slaven. Želeli bi čimprej izvedeti, kaj se je zgodilo in zakaj je prišlo do ločitve. Avtorji člankov zato uporabljajo tehniko »**obrnjene piramide**«.

To pomeni, da:

- ▶ **je najbolj pomembna informacija na začetku;**
- ▶ sledijo manj pomembne informacije;
- ▶ kontekst (oziroma ozadje zgodbe) pa se nahaja na koncu.

Model obrnjene piramide ni značilen samo za novice, ki se pojavljajo na spletu, ampak je prisoten tudi v klasičnih novicah na televiziji ali v časopisih.

NASVET ZA POUČEVANJE (ZABAVNA IGRA ZA UČENCE)

Za izboljšanje spretnosti lahko z učenci izvedete vaje »1; 2; 3« (najdete jih na koncu tega dokumenta, v poglavju Vaje).

V novinarstvu se obrnjena piramida nanaša na strukturo zgodbe, kjer so najbolj pomembne informacije (temu bi lahko rekli celo zaključek) predstavljene na prvem mestu. Odgovori na vprašanja kdo, kaj, kdaj, kje in zakaj, se pojavijo na začetku zgodbe, sledijo pa jim dodatne informacije in ozadje.

Zapomnite si:

- ne spreglejte ničesar
- novice ne smejo biti prekratke
- najbolj pomembne informacije naj bodo na začetku
- obstaja načelo zaporedja informacij v besedilu
- pozornost je največja na začetku in se postopoma zmanjšuje

4. povzetek

Ko slišite kakšno novico, poskusite iz sporočila izluščiti pomembne informacije:

Kdo, kaj, kdaj, kje, zakaj in kako

ZANIMIVO DEJSTVO:

Za lažje pomnjenje, si lahko učenci pomagajo z nemškimi vprašanji, saj se vsa začnejo na črko »W«.

»wer, was, wann, wo, warum, wie«

(6W - nemški izrazi za »kdo, kaj, kdaj, kje, zakaj in kako«)

Pomembno je, da pri poročanju ostanemo **objektivni**.

Kaj pomeni biti »objektiven«?

Objektivnost = nepristranskost, odražanje realnosti.

Objektivne novice nam zagotovijo nepristranske informacije o tem, kaj se zares dogaja.

Med najpomembnejše značilnosti objektivnosti spadajo:

- ▶ distanca in nevtralnost v odnosu do teme novice;
- ▶ nepristranskost (ne biti naklonjen nobeni strani v sporu);
- ▶ celovitost informacij;
- ▶ odsotnost skritih motivov ali storitev tretjih oseb.

Poročilo mora biti natančno, celovito, zanesljivo in osnovano na dejstvih.

NASVET ZA POUČEVANJE:

Kdo so vaši najljubši YouTuberji in kakšne so njihove zgodbe oziroma »story time«? Kdo je po vašem mnenju najboljši pripovedovalec in kdo najslabši? Bi lahko uspeli kot uredniki in novinarji? Na internetu poiščite videoposnetek in iz njega poskusite izluščiti glavne informacije. Pripravite si material in o vsebini poročajte, kot da ste voditelj večernih poročil na televiziji.

Nasvet za učence s specifičnimi učnimi težavami

Učenci naj delajo s tiskanimi viri novic – v besedilu naj označijo informacije, ki jih iščejo, ali pa izpišejo glavne točke (kdo, kaj, ...)

NASVET ZA POUČEVANJE: (ZABAVNA IGRA ZA UČENCE) NOVICE NA TIKTOK-U

Češki novinar Filip Titlbach je poskusil najnovejše novice dneva objaviti na TikTok-u.

Razmislite, ali bi vas taka oblika poročanja prepričala, da bi se rajši pozanimali o tem, kaj se dogaja v družbi?

Če je odgovor ne, poskusite poiskati druge načine, da bi pritegnili pozornost svojih vrstnikov in se o njih pogovorite.

Dejstva in osebno sporočilo

Med čim moramo razlikovati?

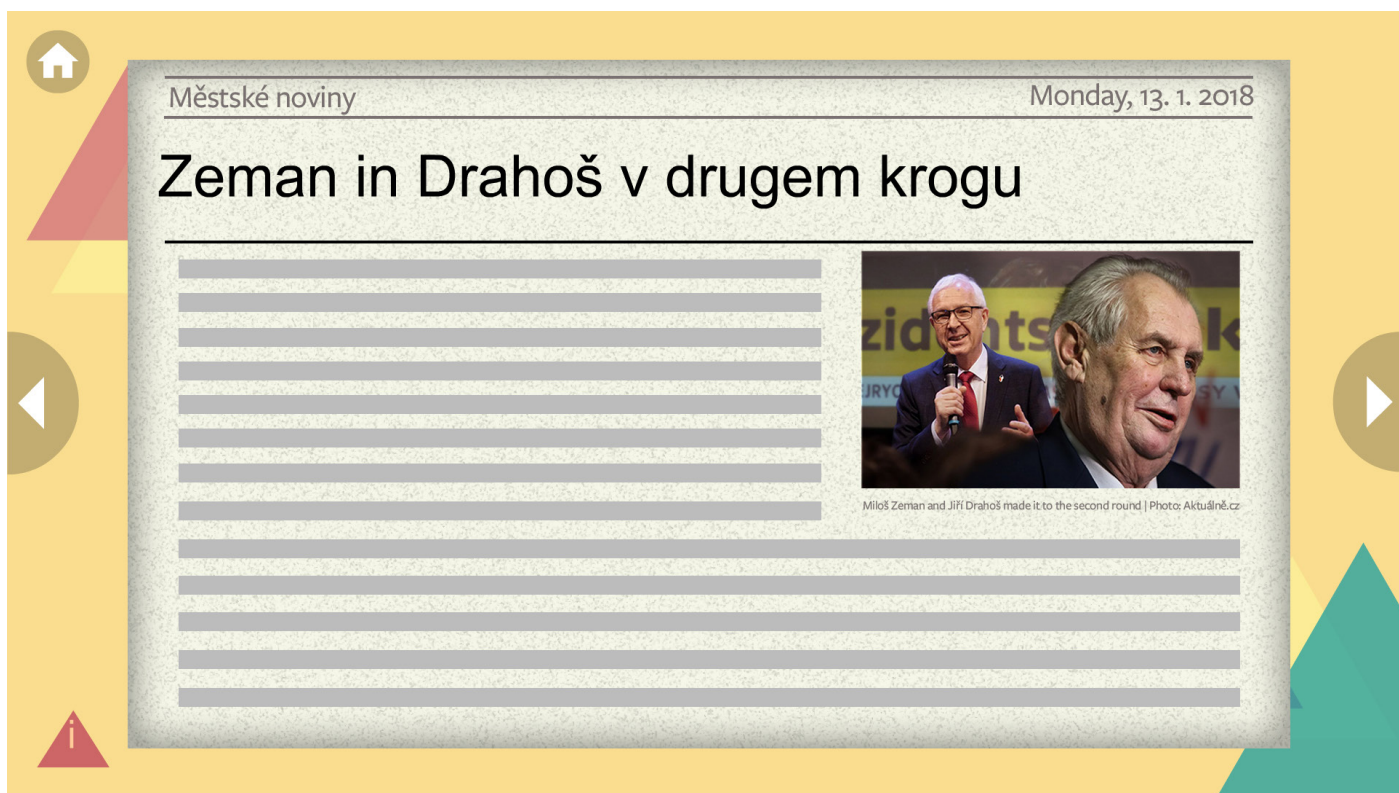
Kadar prejmemo sporočilo v obliki članka ali videa, moramo vedno razčleniti njegovo vsebino.

Dejstva so preverljivi podatki, rezultati, imena, pozicije imenovanih predstavnikov,...

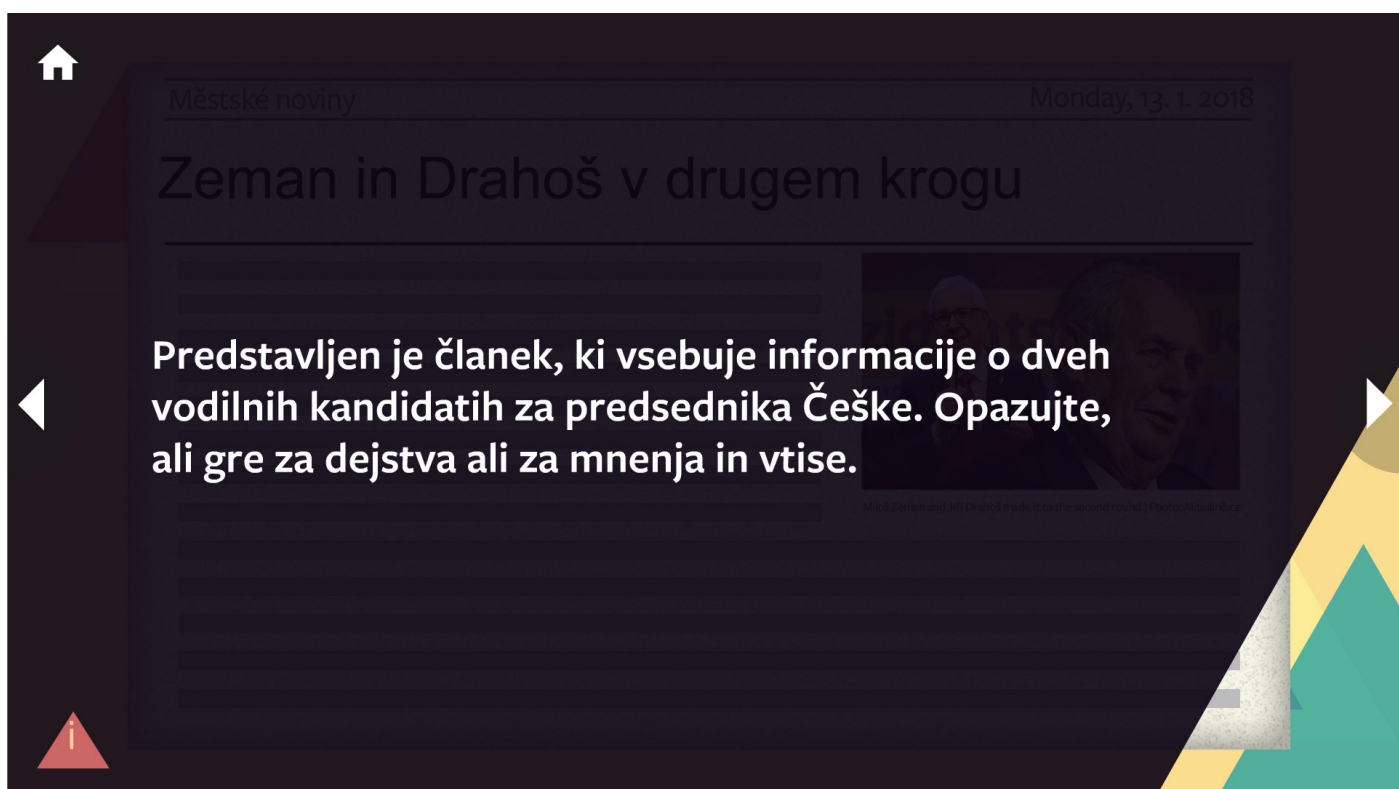
Mnenja, čustva in interpretacija informacij pa so del **avtorjevega osebnega sporočila**.

Dejstva in osebno sporočilo – primer

Kdo sta Zeman in Drahoš? Kako sta povezana?

Gre za politika, ki sta leta 2018 kandidirala na volitvah za predsednika republike Češke.

Dejstva in osebno sporočilo – primer 2.del

NASVET ZA POUČEVANJE

Priporočamo, da učenci to vajo najprej izvedejo s pomočjo delovnih listov (besedilo iz diapozitiva najdete v poglavju »Vaje«).

Učenci imajo priložnost, da samostojno (ali v skupinah) analizirajo sporočilo. Besedilo na diapozitivu lahko uporabijo, da preverijo svoje odgovore.

Katere informacije so po vašem mnenju dejstva?

Kaj bomo izvedeli, če pred sebe dobimo osebno sporočilo?

Městské noviny

Monday, 13. 1. 2018

ZEMAN AND DRAHOŠ MADE IT TO THE SECOND ROUND

Rezultati prvega kroga predsedniški volitev so mnoge volivce presenetili.

Češki predsednik bo ostal Miloš Zeman ali pa ga bo zamenjal Jiri Drahoš. Po 99,9% prešteti glasov je Zeman dobil 38,59% glasov, Drahoš pa 26,60%.

Miloš Zeman and Jiří Drahoš made it to the second round | Photo: Aktuálně.cz

Zeman je zmagal v vseh regijah, z izjemo Prage.

Argumentativne sposobnosti njegovega nasprotnika so prevladale v prestolnici.

Zaskrbljujoče je, da se je volitev udeležilo le 61,9% volivcev.

Drahoš je Zemana pozval na soočenje v medijih, na kar je on nepričakovano pristal.

Dejstvo

Osebno sporočilo

Dejstvo ali osebno sporočilo?

Na diapozitivu lahko vidite (rahlo prilagojeno) besedilo članka. Preberite si besedilo in poskušajte ugotoviti, katere informacije v besedilu so **dejstva**.

Pomembno je, da znamo razlikovati med dejstvi in avtorjevim osebnim sporočilom. Besedilo najprej preberite skupaj, da boste vedeli, s čim bomo delali v nadaljevanju.

Kaj ste izvedeli? Ste opazili, da so roza obarvani deli besedila bolj subjektivni?

Poskusite za vsak stavek določiti, ali gre za dejstvo ali za avtorjevo osebno sporočilo.

NASVET ZA POUČEVANJE:

Z učenci se pogovorite, zakaj so posamezne dele označili za dejstva oziroma osebna sporočila. Učenci naj pojasnijo, kako so analizirali stavke.

Zelena barva = dejstvo
Roza barva = osebno sporočilo

Z učenci se pogovorite o vsakem stavku in besedah v njem. Opozorite jih na različno obarvane dele in jim tako pomagajte razumeti razlike v sporočilih.

Kako se besedila med seboj razlikujejo?

Ta diapozitiv prikazuje dve različici besedila.

Kako se besedila med seboj razlikujeta?

Rezultati prvega kroga predsedniški volitev so mnoge volivce presenetili. Češki predsednik bo ostal Miloš Zeman, ali pa ga bo zamenjal Jiri Drahoš. Po 99,9% prešteti glasov je Zeman dobil 38,59% glasov, Drahoš pa 26,60%. Zeman je zmagal v vseh regijah, z izjemo Prage. Argumentativne sposobnosti njegovega nasprotnika so prevladale v prestolnici. Zaskrbljujoče je, da se je volitev udeležilo le 61,9% volivcev. Drahoš je Zemana pozval na soočenje, na kar je on nepričakovano pristal.

Prešteti so glasovi prvega kroga predsedniških volitev. Predsednik Češke bo ostal Miloš Zeman, ali pa ga bo zamenjal Jiri Drahoš. Po 99,9% prešteti glasov je Zeman dobil 38,59% glasov, Drahoš pa 26,60%. Zeman je zmagal v vseh regijah, z izjemo Prage. Njegov nasprotnik je zmagal v prestolnici. Volitev se je udeležilo 61,9% volivcev. Drahoš je Zemana pozval na soočenje v medijih, s čimer se je Zeman strinjal.

Dejstvo Osebno sporočilo Dejstvo

Na levem delu lahko prepoznate dejstva in avtorjevo posebno sporočilo.
Kaj ste opazili?
Besedilo je daljše in bolj subjektivno oblikovano.

Na desni strani vidite besedilo, ki vsebuje samo dejstva. Gre za bolj strnjeno in manj subjektivno besedilo.

Novice in novinarstvo

Razlikovanje med tema dvema vrstama informacij je eden izmed glavnih predpogojev, da lahko razumemo posredovano vsebino.

The infographic is a vertical slide with a yellow background and green horizontal bands. At the top left is a home icon. The top green band contains the word 'Novice' in yellow. Below it, a yellow band contains three red bullet points. The next green band contains the word 'Novinarstvo' in yellow. Below it, a yellow band contains two red bullet points. On the right side, there are circular navigation arrows (left and right). The background features abstract geometric shapes in green, yellow, and red.

Novice

- sporočajo dejstva
- objektivna in preverljiva dejstva (različni viri)
- ne vsebujejo nobenih mnenj avtorja

Novinarstvo

- poroča o trenutnih tematikah (na podlagi novic)
- vsebuje osebna mnenja in avtorjev odnos do tematike

Zakaj bi morali poznati mnenja drugih, če pa si lahko oblikujemo svoje?

Novice

Ko berete članke, bodite pozorni na razliko med novicami in novinarstvom.

Kakšne so razlike med novicami in novinarstvom?

Osnovna razlika med novicami in novinarstvom je v tem, da lahko v novinarskih besedilih najdemo tudi mnenje avtorja: kaj si misli o temi, kako jo dojema, kakšno je njegovo mnenje. Vedno moramo k besedilu pristopiti na tak način. Znati moramo razlikovati med deli besedila, kjer gre za dejstva in deli, ki so osebno sporočilo avtorja.

Novice

Osnovni žanri: novice, reportaže, novičarski članek, novičarski intervju,...

Novinarstvo

Osnovni žanri: avtorski članek, komentar, reportaža, refleksija, kolumna,...

Izbira sporočil

Na podlagi česa se mediji odločijo, katere informacije bodo objavili?

Televizijske novice običajno sestavljajo novejši dogodki, ki so povezani s specifičnimi ljudmi (pogosto so to politiki, igralci, pevci,...). Pogosto vsebujejo negativne ali presenetljive teme, ki so ljudem blizu in lahko vplivajo na njihova življenja.

ZANIMIVO DEJSTVO

Lastnosti novic = kriteriji, po katerih so (ali niso) novice uvrščene med vsebine množičnih medijev

Vratar ali »gatekeeper« = oseba, ki izbira novice/informacije, ki se bodo pojavile v določenih medijih.

NASVET ZA POUČEVANJE

20. NOVEMBER 1989

Ugotovite, kaj se je na ta dan zgodilo na ulici Národní třída v Prahi.

Zakaj Češkoslovaška televizija ni veliko poročala o tem dogodku? Osredotočite se predvsem na to, kaj se je dogajalo in zakaj, ter katera stranka je bila takrat na Češkoslovaškem na oblasti.

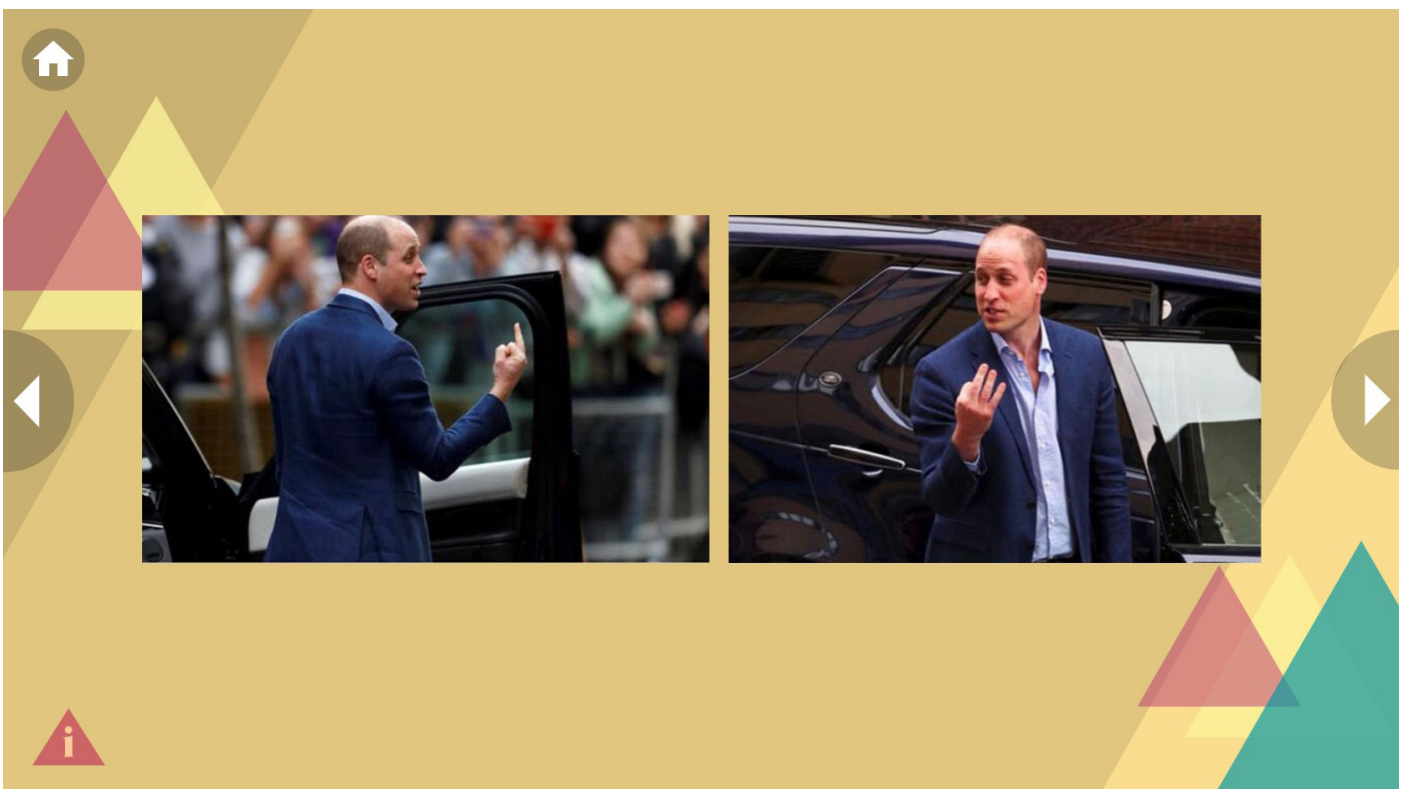
Interpretacija

V kakšni obliki pride novica do nas, je odvisno tudi od avtorjeve sposobnosti, da pravilno interpretira (razloži) informacijo.

Vprašajte učence:

Kdo je na sliki?

Bi od njega pričakovali gesto, ki je nakazana na levi sliki?

Ljudje lahko isti dogodek interpretirajo na različne načine, ki se lahko stopnjujejo, glede na to, kakšne informacije dobimo.

Vsaka novica je pravzaprav zgodba, ki jo lahko povemo na različne načine. Samo z uporabo različnih besed, fotografij in zaporedja dogodkov lahko vplivamo na njeno interpretacijo.

Sposobnost izbire ustreznih in kakovostnih virov je pomembna, a zamudna spretnost. Toda, če že na začetku izberemo vire, ki poročajo objektivno in natančno (ali javno priznavajo svoje napake), bo to močno olajšalo sledenje in preverjanje informacij ter zmanjšalo širjenje lažnih in alarmantnih novic.

Interpretacija = razlaga (npr. besedila). Preoblikovanje, ali kakšen drug način, da pokažemo lastno razumevanje nečesa.

Ko nekaj poročate, bodite pozorni na pravilno interpretacijo:

- Sporočite vse pomembne elemente zgodbe
- Ne prikrivajte nobenih informacij

Tudi če gre samo za poročilo o dogodku, ki ne bo vsebovalo nobenih komentarjev ali avtorjevih mnenj, si bodo ljudje vedno različno razlagali sporočilo.

Ko nekaj poročate (svojim prijateljem ali družini) bodite pozorni na to, da jim sporočite vse bistvene podatke in ne skrivate nobenih informacij.

Lastniki medijev

Predstavljajte si podjetnika (privatni sektor), ki ima v lasti tudi različne medije. Lahko je lastnik radia, TV postaje, spletnih novic ali spletnega tabloida.

Kaj bi to lahko pomenilo? Svojo spletno trgovino bi lahko oglaševal na radiu ali v tiskovinah, ali pa izpostavljal informacije, ki bodo lahko koristile pri njegovem drugem poslu.

V nekaterih državah so obstajali, ali pa še obstajajo državni mediji, kjer ime država moč in nadzor nad državnimi mediji. Pozanimajte se, kakšno je stanje v vaši državi – ali imate dostop do državnih ali javnih medijev?

Kakšne zasebne medije poznate?

Za vsako točko na diapozitivu poskusite poiskati primer zasebnega medija v vaši državi.

Ali menite, da lahko lastniki medijev vplivajo na vsebino medije, ki so v njihovi lasti?

Preberite si vsebino, ki jo najdete pod gumbom za informacije.

Ali menite, da lahko lastniki medijev vplivajo na medije, ki jih imajo v lasti?
Seveda lahko.

Vplivajo na to, kdaj in katere informacije se bodo pojavile v medijih.

Če želijo določeno izjavo poudariti, jo bodo objavili na različnih medijskih kanalih, kot so na primer TV postaje, radio, internetni portali in časopisi.

Namen tega je načrtno vplivanje na javno mnenje.

Kako lahko lastniki medijev vplivajo na vsebino medijev?

Načrtno ne izdajajo informacij o sebi.

Objavljajo članke, ki so usmerjeni proti njihovim nasprotnikom.

NASVET ZA POUČEVANJE:

Da bi učenci lažje razumeli probleme v njihovi državi, naj opravijo naslednjo nalogo.

Na internetu poiščite informacije o medijih, ki so na voljo v vaši državi in ugotovite, kdo so njihovi lastniki.

Skupaj odgovorite na spodnja vprašanja:

Ali so lastniki medijev aktivni podjetniki?

Na katerih področjih so podjetniki aktivni?

Na katerih drugih področjih so te osebe še aktivne?

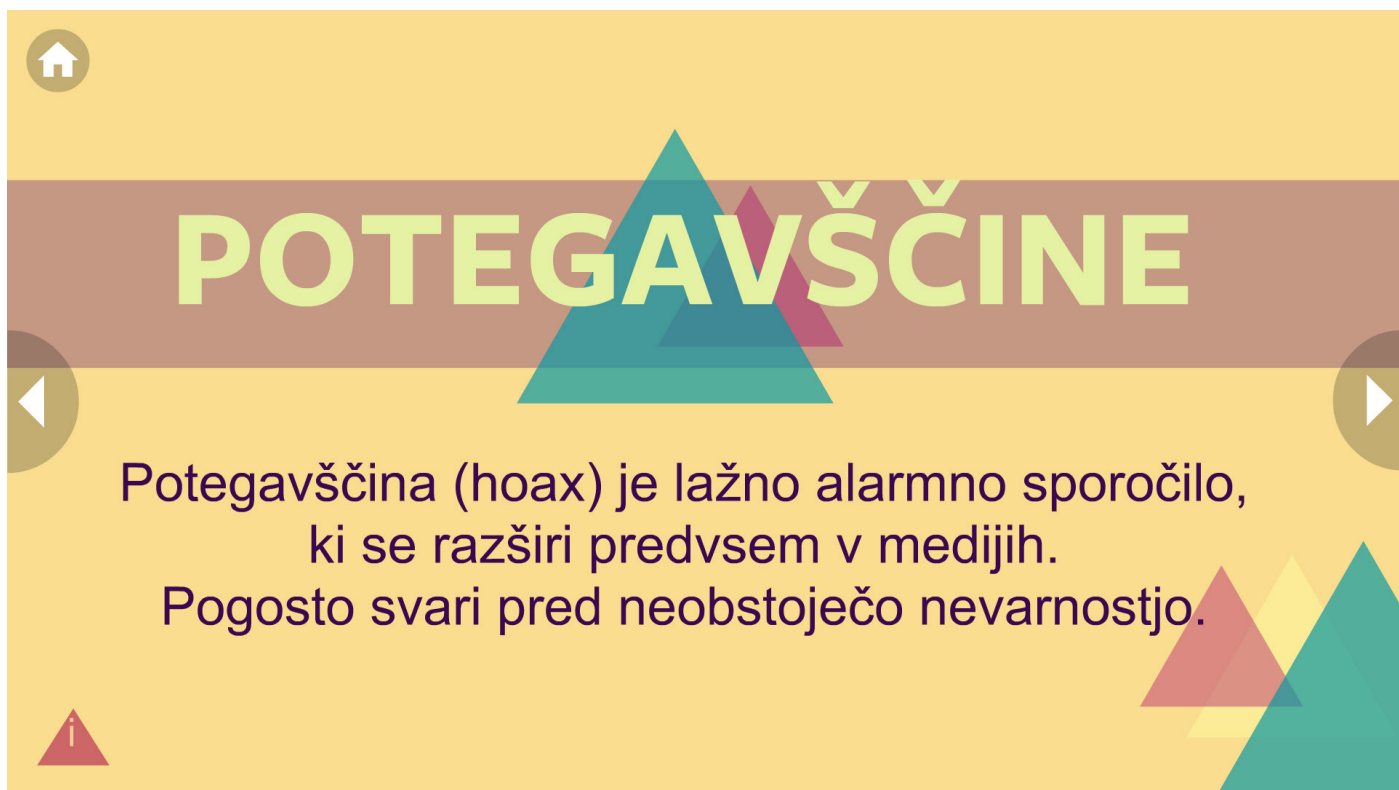
Primer lastnika medijev iz Češke

Gospod Babiš je lastnik MF Dnes, priljubljenega dnevnega časopisa na Češkem. Med drugim je bil g. Babiš tudi predsednik češke vlade in ugleden poslovnež. V njegovem časopisu najmanj enkrat mesečno izide članek o Andreju Babišu (tudi njegova slika je objavljena na prvi strani).

Ta medijski lastnik si več kot očitno sam postavlja vprašanja (vprašanja, ki niso v nobenem pogledu konfliktna), pri člankih, ki so napisani o njem, pa gre bolj za predstavitev politične agende, kot pa objektivni intervju. Gospod Babiš medije uporablja kot orodje za določanje svoje agende.

Potegavščina (hoax)

V prvem delu lekcije smo se posvetili novicam. V drugem delu se bomo posvetili prevaram, ki so prav tako pomembne. Če še niste slišali za njih, berite dalje, da boste ugotovili kaj pomenijo. Predstavili vam bomo temo, ki je pomembna za vse nas in se z njo srečujemo praktično vsak dan.

POTEGAVŠČINE

Potegavščina (hoax) je lažno alarmno sporočilo, ki se razširi predvsem v medijih. Pogosto svari pred neobstoječo nevarnostjo.

NASVET ZA POUČEVANJE

Pogovorite se z učenci:

**Ali učenci vedo, kaj pomeni beseda potegavščina (hoax)?
So se že kdaj srečali s kakšno potegavščino?
Znajo navesti primer potegavščine?**

Učenci naj delajo v manjših skupinah in na list zapišejo definicijo potegavščine.

Učitelji lahko pripravijo nekaj dobro poznanih primerov. Lahko gre za različne oblike, od člankov do video reportaž.

Vsak dan se srečujete z ogromno količino informacij, sporočil in izjav. Včasih jih je tako veliko, da o njih ne uspete razmisliti, kar je velika napaka.

Če nismo pozorni, se lahko zgodi, da nekaj spregledamo in kasneje ugotovimo, da smo bili prevarani. Pogosto je takrat prepozno, da bi to obžalovali. Pomembno je, da vadimo svojo čuječnost in sposobnost argumentacije.

Sedaj vemo, kaj je potegavščina. Prevare lahko pogosto najdemo v tabloidih, včasih pa tudi v resnih časopisih. Pogosto se pojavijo tudi med nedolžnim pogovorom s prijateljem. On/ona je sporočilo nekje slišal/a in ga po svoje razlaga naprej. Ker ste sporočilo slišali od prijatelja, verjetno niti ne pomislite, da je morda neresnično.

ZANIMIVO DEJSTVO

Razširjanje (lažnih) alarmantnih sporočil je kaznivo!

Razširjanje alarmantnih sporočil na Češkem od leta 2009 velja za kaznivo dejanje (357. člen kazenskega zakonika), za katerega je storilec lahko obsojen na do 5 let zapor.

Ugotovite, kakšna je zakonodaja v vaši državi.

Lažne novice = lažna sporočila, ki so zapisana tako, da izgledajo kot resnične informacije. Ustvarjena so zato, da bi vplivala na javno mnenje.

NASVET ZA POUČEVANJE (ZABAVNA IGRA ZA UČENCE)

KAKO SE ŠIRIJO GOVORICE

Učenci sedijo v krogu, vsak ima svoj papir, na katerega začnejo pisati zgodbo glede na svojo temo in domišljijo.

Na vnaprej dogovorjen znak nehajo pisati in papir podajo sošolcu na levi strani. Pisanje svoje zgodbe nadaljujejo na papirju, ki so ga prejeli pred sebe.

(Učitelj naj določi dolžino in število ponovitev.)

Če imate čas, se lahko v razredu igrate še eno igro.

NASVET ZA POUČEVANJE (ZABAVNA IGRA ZA UČENCE)

Kako se širijo govornice

Napišite daljšo poved o poljubni temi. Poved nato razdelite na posamezne besede. Učenci morajo iz besed sestaviti smiselno poved. Ali vsi sestavijo enako smiselno poved?

Namen potegavščin

Obstaja več namenov. Nekateri so neškodljivi (zabavati ali narediti vtis), drugi pa so lahko namenjeni vplivanju na pomembna področja (npr. manipulacija v politiki).

NASVET ZA POUČEVANJE

Pogovorite se z učenci

Kaj je namen prevar? Zakaj prevare nastanejo?

Z učenci razmislite in poiščite razloge, zakaj pride do prevar.

Alternativen postopek:

Učenci naj delajo v skupinah. Naloga vsake skupine je, da poišče čim več razlogov za nastanek prevar oz. potegavščin. Priporočljivo je, da to nalogo izvedete preden učencem pokažete povezan diapozitiv.

Nameni potegavščin oz. prevar

- vplivati
- širiti paniko / lažne novice
- navdušiti
- nekoga prevarati
- prestrašiti
- zabavati
- očarati
- škodovati
- manipulirati
- zaslužiti

ZANIMIVO DEJSTVO

»Bullshit detector«/ detektor »nakladanja«

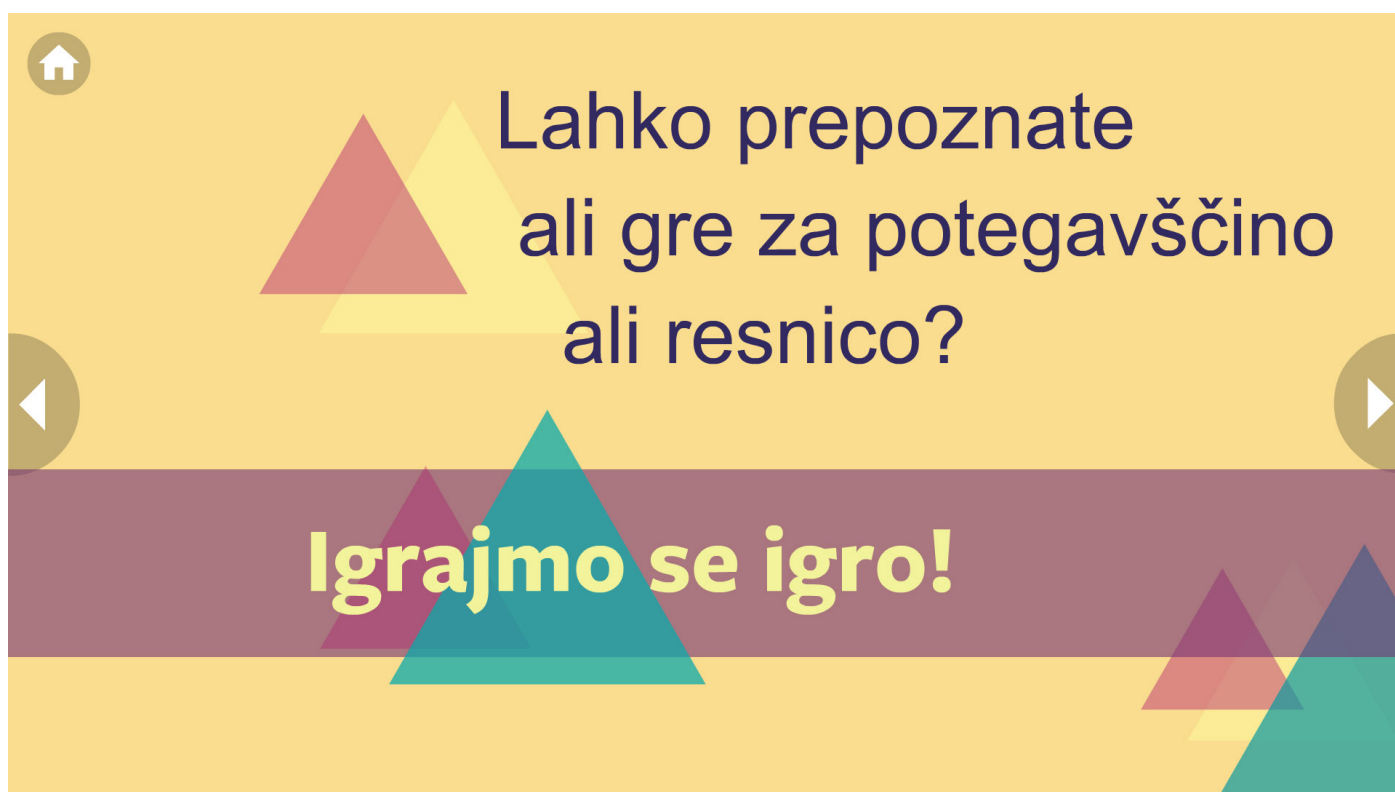
Google.com ponuja možnost, da si na svojo napravo naložite »Bullshit Detector«, ki vas bo opozoril, kadar obiščete stran, ki je na seznamu nezanesljivih virov.

Ali prepoznate potegavščino in resnico?

Sedaj že veste, kaj so potegavščine in zakaj nastanejo.

Preizkusite svoje znanje v praksi in ugotovite, ali lahko prepoznate potegavščino.

Ali veste, kaj storiti, ko slišite potegavščino?

Učenci naj ugibajo: **Gre za potegavščino ali resnico?**

Odločite se, ali gre v naslednjih primerih za potegavščino ali resnico. Če menite, da gre za potegavščino, razmislite, kakšen je njen namen (zabava, manipulacija, ali namerno zavajanje).

Kliknite na naslednji diapozitiv in ugotovite, ali so vaša ugibanja pravilna.

Primer 1

Dobro si pogledjte video, ki se predvaja na tablici.

Ali bi tak video delili (npr. ga poslali svojim prijateljem, ga delili na svojem profilu)?

Kliknite na naslednji diapozitiv in si pogledjte za kaj gre v resnici.

A presentation slide with a yellow background and colorful geometric shapes. At the top left is a home icon. The main text reads "Deliti ali NE DELITE alarmantnih sporočil" in dark purple, with "Deliti" crossed out by a pink line. On the right is a white tablet displaying a video player showing a classroom scene with students and a teacher. Navigation arrows are visible on the left and right sides.

Ta video se je pred kratkim pojavil na internetu. Učenci so predstavljeni kot otroci imigrantov v Evropi (namen slike je pokazati, da se otroci niso sposobni zlahka integrirati in prilagoditi evropski kulturi). V resnici je šlo za video iz brazilske šole, kjer zaradi lokacije šole prihaja do podobnih napadov.

Take vsebine ne bi bilo dobro deliti, saj bi s tem pomagali širiti alarmanтна sporočila. Vedno preverite resničnost vsebine tako, da na internetu poiščete zanesljive vire.

Primer 2

Dobro si pogledajte video, ki se predvaja na telefonu.

Ali bi tako objavo delili (npr. jo poslali svojim prijateljem, delili na svojem profilu)?

The slide has a yellow background with colorful triangles. The text reads: "Deliti ali ne deliti" in purple, and "KAKO SE BOSTE ODLOČILI?" in yellow on a purple bar. The phone screen shows a post from "Hana" titled "BAZAAR OF PLANTS" with a timestamp of "36 min". The post text is: "Sorry to post this here, but it is necessary to talk and write about it... The Arabs in Liděřovice! Liděřovice, Dačice region, 15. 7. 2015. A group of Arab 'refugees' unreasonably cut the throat of all livestock of our neighbour who is a small farmer. Only the horse survived because it was securely locked. During a police operation with thermal imaging, ten of them were caught, another 80 of them were caught in the vicinity of the Old Town below Landštejn. They even occupied an inhabited house there. Of course, the media keep it quiet. Please share and spread this. Hana, Liděřovice". The post has 2 likes and share buttons.

Kliknite na naslednji diapozitiv in si pogledjte za kaj gre v resnici.

The slide has a yellow background with colorful triangles. The text reads: "Všečkati" in purple with a pink line through it, "ali deliti" in purple with a pink line through it, and "Tako objavo morate »prijaviti«." in purple. Below this, it says: "Tako vsebino lahko zlahka preverite pri zanesljivih virih. Če bi kliknili na gumb »Deli«, bi delili prevaro!" and "Izjavo, da gre za lažno poročil lahko najdete na uradni spletni strani češke policije." The phone screen on the right shows the same social media post as in the previous slide.

Takšne vsebine ne bi bilo dobro deliti. Najboljše je, da takšno objavo prijavite. Vedno preverite resničnost vsebine tako, da na internetu poiščete zanesljive vire.

Primer 3

Ali bi tako sporočilo delili (npr. ga poslali svojim prijateljem)?

Prijatelj vam je poslal to sporočilo.

Ali bi se, glede na sporočilo, udeležili prvega kroga volitev? To sporočilo se je širilo predvsem preko verižne e-pošte.

KAKO SE BOSTE ODLOČILI?

Dragi volivci Miloša Zemana!

Če želite, da Miloš Zeman še naprej ostane predsednik države, se vam prvega kroga volitev ni treba udeležiti. Letos začnemo z novim sistemom. Aktualni predsednik avtomatsko pride v drugi krog volitev. Prosimo vas, da v prvem krogu ne prihajate na volišča.

Hvala.

Kliknite na naslednji diapozitiv in si pogledjte za kaj gre v resnici.

To je prevara.

Verižnih e-poštnih sporočil ne pošiljajte naprej, tudi če vam jih pošljejo starši ali prijatelji. Po zakonodaji s področja volitev možnost avtomatskega vstopa v drugi krog sploh ne obstaja. Potrdilo, da gre za prevaro, lahko najdete na profilu Jirija Ovčačka (takratnega tiskovnega predstavnika češkega predsednika).

Dear voters of Miloš Zeman!
If you want to elect the current head of state, Miloš Zeman, then you don't have to go anywhere during the first round. It is a new system starting this year. The president, who defends his position, automatically moves on to the final round. Please stay home and come on 25th and 26th January.

Thank you!

NASVET ZA POUČEVANJE

Pogovorite se z učenci

Naj učenci naštejejo primere fraz in izrazov, ki bi lahko nakazali, da gre za nezanesljiv vir informacij.

Kako nas potegavščine dosežejo?

Potegavščine na nas vplivajo tako, da opozarjajo na potencialno nevarnost. Občutek nevarnosti za človeka ni prijeten. Da bi druge obvestili o potencialni nevarnosti, sporočilo delijo naprej – po e-pošti, preko družbenih omrežij, aplikacij ali pa verbalno (lahko gre tudi za željo, da želijo poudariti, da v nevarnosti niso sami, da smo vsi v isti situaciji). Potegavščine lahko z vami delijo prijatelji, starši, stari starši, učitelji, ... Pogost vir teh informacij so tuje spletne strani z dezinformacijami.

ZANIMIVO DEJSTVO

Napake kot indikator dezinformacij

Slovnične napake v jeziku lahko bralce opozorijo, da morajo biti previdni. Pogosto nakazujejo, da gre za računalniški prevod nepreverjenih sporočil. Danes se srečujemo z dodelanimi prevarami in članki z dezinformacijami. Pravilnost slovnice naj vseeno ne bo glavno vodilo pri prepoznavanju zavajajočih sporočil.

ZANIMIVO DEJSTVO

Širjenje alarmantnih sporočil

Ženski, ki je (v času, ko se je začela širiti bolezen Covid-19) delila poročilo o načrtovani karanteni, ki jo bo nadzorovala vojska, je bilo zagotovo težko. Širjenje alarmantnih sporočil se na Češkem obravnava kot kaznivo dejanje in je lahko v izrednem stanju kaznovano z do osem let zapore.

Zaključek

Seznani ste se z izrazom »potegavščina« (hoax) - sedaj znate razložiti, kaj je to in kako se pojavi. Poskušali ste razločiti med potegavščinami in resnico.

S pomočjo konkretnih primerov ste spoznali, da se potegavščine pogosto pojavljajo, njihov namen pa je lahko bralca zabavati (npr. prvoaprilske šale) ali pa z njim celo manipulirati.

Dezinformacije

DEZINFORMACIJE

Govorilo smo že o medijih in prevarah oz. potegavščinah ter o tem, kako preveriti verodostojnost informacij.

Ali veste, kaj so dezinformacije?

Dezinformacije = načrtno kreiranje in deljenje napačnih in/ali prirejenih informacij, ki so namenjene zavajanju občinstva, z namenom škodovanja, ali pa političnih, osebnih ali finančnih koristi.

V današnjem svetu se moramo znati soočiti tudi z dezinformacijami. Pogosto jih je težko opaziti, saj so spretno skrite med resničnimi novicami.

Zakaj? Ker jih nekdo **z namenom** vstavlja v sporočilo. Za več informacij si poglejte naslednje diapozitive.

S kakšnim namenom pride do širjenja dezinformacij?

Dobro je, da veste, kakšen je namen dezinformacij. To znanje vam lahko pride prav, kadar dvomite o veljavnosti informacij v članku ali poročilu.

S kakšnim namenom nastajajo dezinformacije?

- zaradi zaslužka (avtor sporočila bo koristilo, če njegovo objavo delite)
- za doseganje avtorjevih političnih ciljev

Kako so dezinformacije povezane z internetom in družbenimi omrežji?

Po objavi na spletu se dezinformacije širijo preko posameznih uporabnikov družbenih omrežij. Običajni ljudje lahko s svojo mrežo znancev načrtno delijo informacije – na ta način delujejo platforme, kot sta Facebook in Twitter.

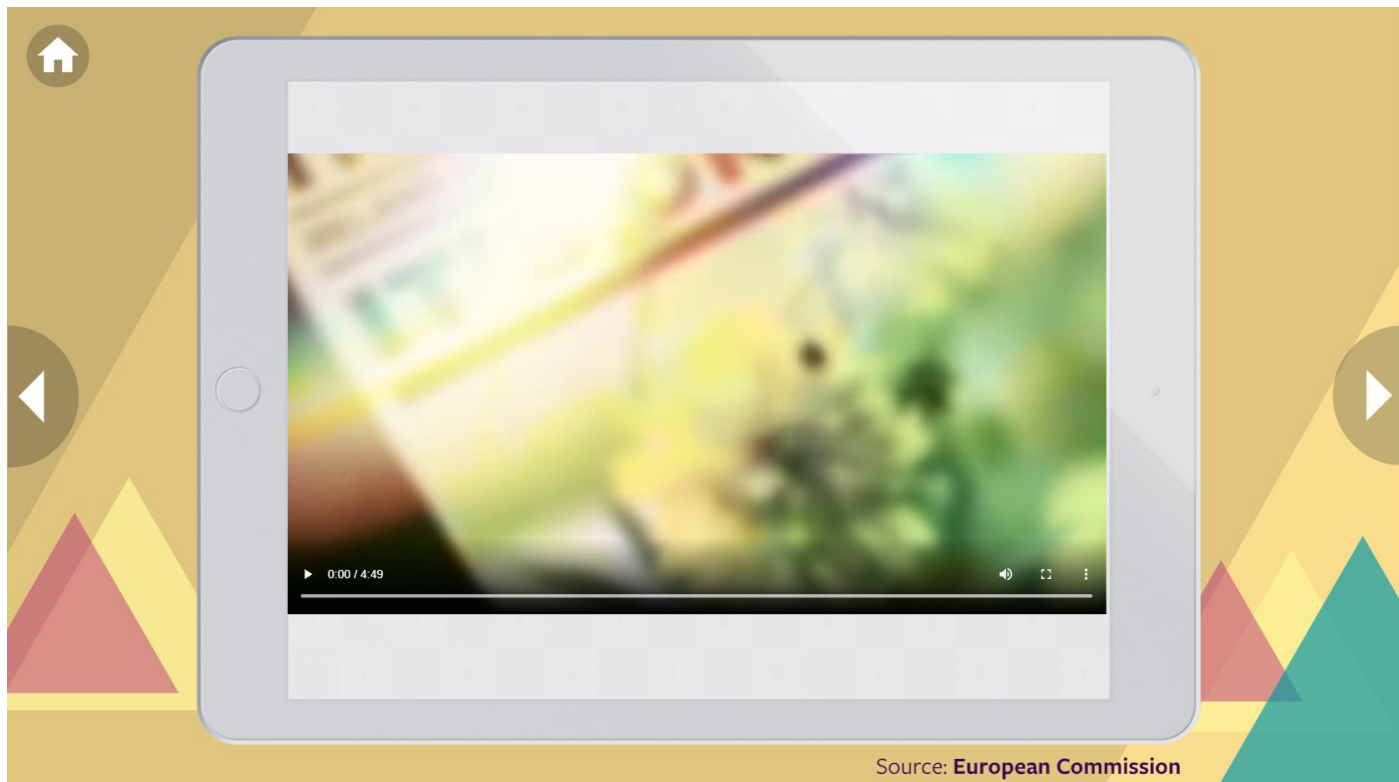
Tudi druge interakcije, kot so »všečkanje«, lahko algoritme prepričajo, da objavo prikažejo drugim uporabnikom.

Ta fenomen se imenuje »organski doseg«, ki lahko pripelje do eksponentnega širjenja lažnih informacij.

Videoposnetek o dezinformacijah

Širjenje dezinformacij je v današnjem svetu velik problem. Ta video si lahko pogledate tudi na uradnem YouTube kanalu Evropske komisije. (Prednost tega, da si video pogledate v originalu je v tem, da učenci lahko izberejo jezik podnapisov.)

Video posnetek je daljši, zato se poskusite osredotočiti in se o njem kasneje pogovorite s sošolci.

Source: **European Commission**

NASVET ZA POUČEVANJE

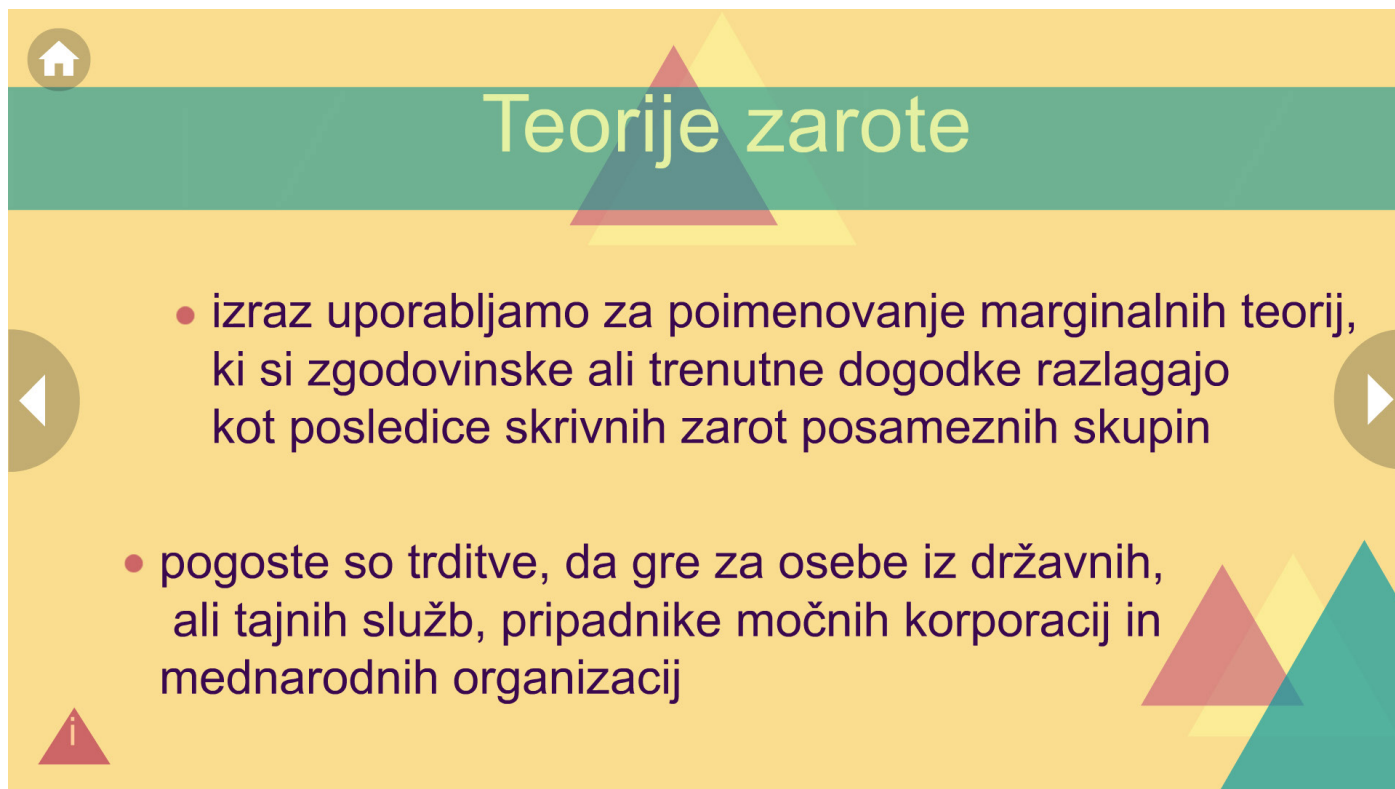
Z učenci se pogovorite o pogledane videoposnetku.

Katere informacije so pridobili in kako jih lahko uporabijo v vsakdanjem življenju?

Med pogovorom se lahko vračate na posamezne dele videa in si jih med razpravo še enkrat pogledate.

Teorija zarote

Eno izmed orodij, ki se uporablja za ustvarjanje teorij zarote, so dezinformacije. Verjetno ste že kdaj slišali za izraz »teorija zarote«. Če izraza še ne poznate, vam bodo razlage pomagale razumeti, za kaj gre.

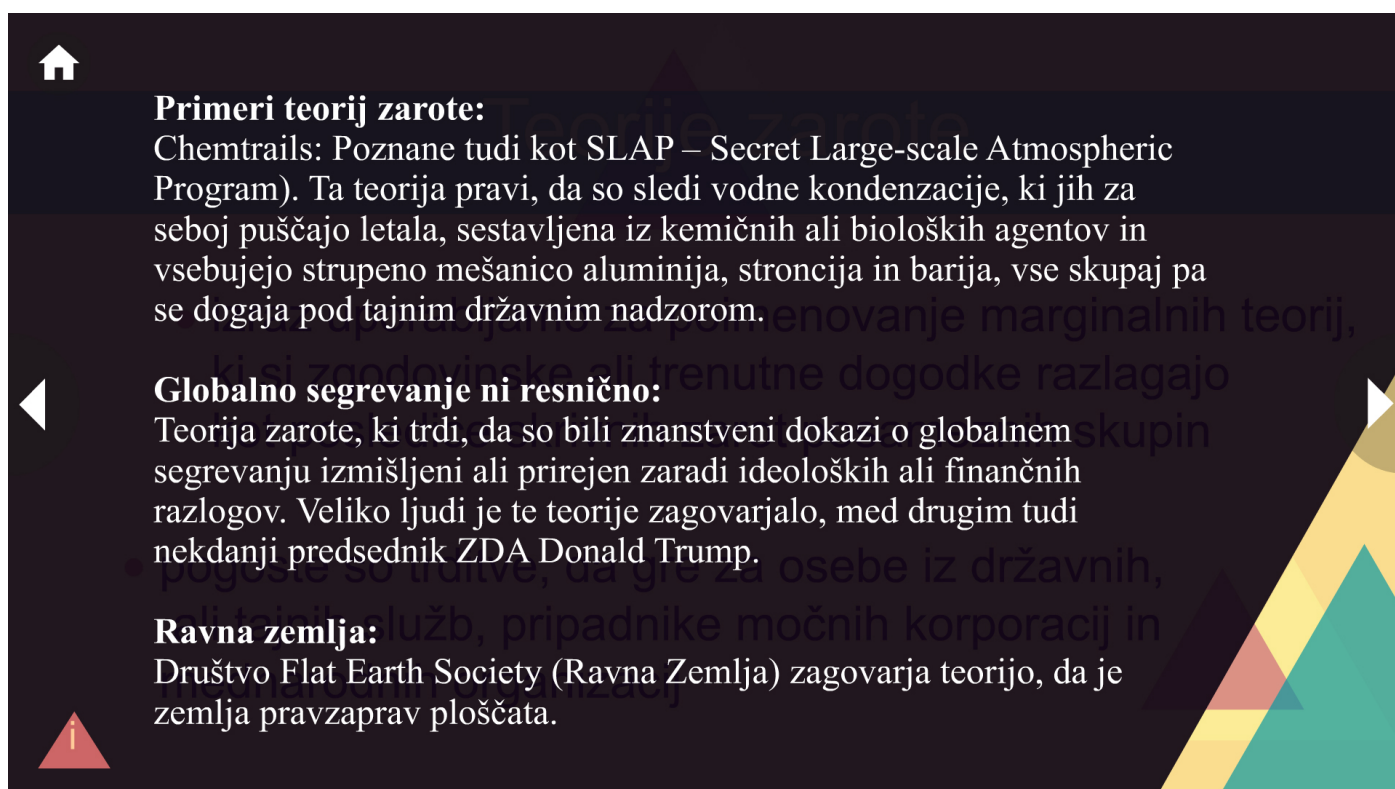

Teorije zarote

- izraz uporabljamo za poimenovanje marginalnih teorij, ki si zgodovinske ali trenutne dogodke razlagajo kot posledice skrivnih zarot posameznih skupin
- pogoste so trditve, da gre za osebe iz državnih, ali tajnih služb, pripadnike močnih korporacij in mednarodnih organizacij

Ali se spomnite kakšne teorije zarote?

Premislite, preden kliknete na gumb za informacije.

Primeri teorij zarote:
Chemtrails: Poznane tudi kot SLAP – Secret Large-scale Atmospheric Program). Ta teorija pravi, da so sledi vodne kondenzacije, ki jih za seboj puščajo letala, sestavljena iz kemičnih ali bioloških agentov in vsebujejo strupeno mešanico aluminija, stroncija in barija, vse skupaj pa se dogaja pod tajnim državnim nadzorom.

Globalno segrevanje ni resnično:
Teorija zarote, ki trdi, da so bili znanstveni dokazi o globalnem segrevanju izmišljeni ali prirejeni zaradi ideoloških ali finančnih razlogov. Veliko ljudi je te teorije zagovarjalo, med drugim tudi nekdanji predsednik ZDA Donald Trump.

Ravna zemlja:
Društvo Flat Earth Society (Ravna Zemlja) zagovarja teorijo, da je zemlja pravzaprav ploščata.

Ste že kdaj slišali za njih? Ali ste vedeli, da to ni res?
Poglejte si primer iz Češke.

Dezinformacije v čeških medijih, ki se osredotočajo na vprašanja, povezana s Covid-19, lahko razdelimo na dve kategoriji.

1. Izvor virusa – razprava o tem, ali je bil virus umetno ustvarjen:

Zgodbe so močno namigovala, da je virus ustvarila Kitajska, kot novo vrsto orožja v biološki vojni. Te trditve so bile posredno podprte s sporočilom Svetovne zdravstvene organizacije, ki je podala rezultate raziskav, ki so bile opravljene v laboratorijih na Kitajskem. Širjenje takšnih lažnih novic je povzročilo nezaupanje v nove regulative.

2. Glavnina lažnih novic o cepljenju:

Tu je prevladovala trditev, da je cepljenje nova oblika izvajanja moči in digitalnega nadzora (prikrito mikročipiranje), ki so jo globalne organizacije zasnovale z namenom, da bi pridobile informacije o aktivnostih in vedenju ljudi.

To je eden izmed argumentov, ki ji ljudje, ki so proti cepljenju, uporabljajo na družbenih omrežjih.

NASVET ZA UČENJE

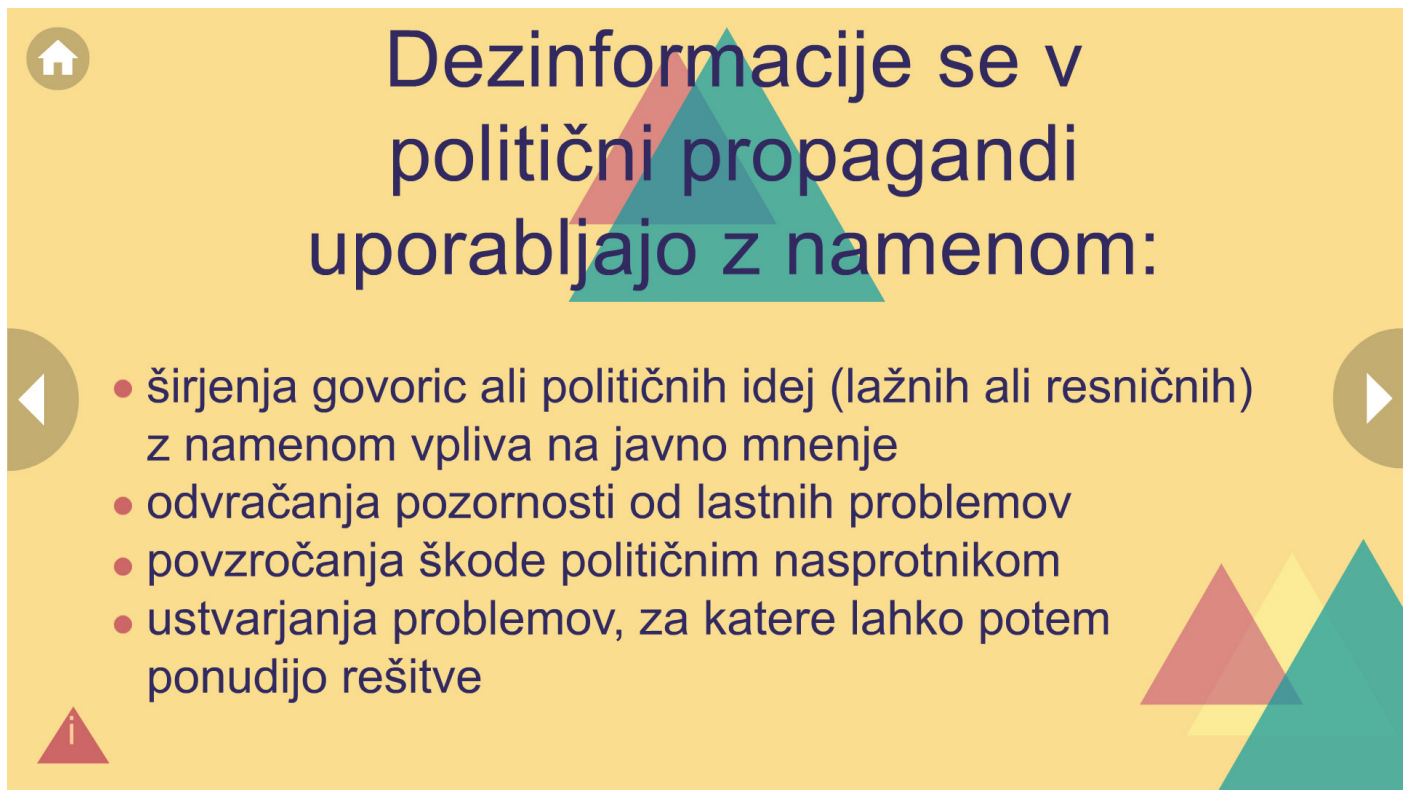
Pogovorite se z učenci

Z učenci se pogovorite o omenjenih teorijah zarote.

So že kdaj slišali za njih? Poskusite skupaj poiskati še druge primere.

Če ne vedo kje iskati, naj na internetu poiščejo različne članke povezane s Covid-19 v vaši državi.

Dezinformacije in politična propaganda

Dezinformacije se v politični propagandi uporabljajo z namenom:

- širjenja govoric ali političnih idej (lažnih ali resničnih) z namenom vpliva na javno mnenje
- odvrčanja pozornosti od lastnih problemov
- povzročanja škode političnim nasprotnikom
- ustvarjanja problemov, za katere lahko potem ponudijo rešitve

Propaganda, zlasti politična propaganda, pogosto uporablja dezinformacije. Dezinformacije v politični propagandi širijo govorce in (napačne ali pravilne) politične ideje, z namenom, da bi vplivali na mnenje družbe.

Poleg tega so namenjene tudi odvrčanju pozornosti od lastnih problemov, povzročanju škode političnim nasprotnikom, ali pa ustvarjanju problemov, zato da lahko potem ponudijo rešitev zanje.

Učence seznanite z resničnim primerom iz Češke.
Več informacij in videoposnetkov lahko najdete na internetu.

Primeri iz Češke (dezinformacije iz Rusije)

CTHH (Center proti terorizmu in hibridnim grožnjam, ki spada pod češko notranje ministrstvo) je zanikal resničnost poročil o protestih na Češkem, o katerih sta poročala Sputnik in TV Zvezda.

V novembru leta 2017 je češka različica ruskega državnega portala Sputnik poročala, da se je na demonstracijah proti »korekciji« spomenika Maršalu Konevu v Pragi zbralo »več kot 100.000 prebivalcev češke prestolnice, med katerimi je bilo tudi veliko znanih politikov«. Po poročanju češke policije in neodvisnih novinarjev je bilo na protestih prisotnih le 100 udeležencev.

Podobno poročilo se je pojavilo tudi v aprilu leta 2019, ko je TV Zvezda poročala, da se je v Pragi zbralo »25.000 ljudi, ki nasprotujejo EU«, policija pa je sporočila, da je bilo prisotnih približno 600 ljudi.

CTHH je zanikal resničnost obeh poročil.

V besedilu, ki ste ga prebrali, gre za dokazan primer širjenja politične propagande na Češkem.

Preberite si še en primer, tokrat iz Združenih držav.

Srce Teksasa

Med predsedniškimi volitvami, ki so leta 2016 potekale v ZDA, so se na družbenih mediji pojavili številni lažni profili in strani ter različne prevare, ki so bile namenjene manipulaciji politično angažiranih uporabnikov. Ena od teh strani je bila tudi »Srce Teksasa«, s katerim je upravljala lažni profil, ki je pripadal Agenciji za internetne raziskave v Sankt Peterburgu. Stran je bila posvečena razpravam o različnih tematikah, kot so migracije in je z uporabo simbolike, retorike in lažnih identitet privabljala uporabnike. Uspelo ji je pridobiti kar 350.000 podpornikov. Poleg tega je bilo identificiranih več kot 40 zaprtih Facebook skupin, ki so bile prav tako namenjene vplivanju na mnenja posameznikov.

FARME TROLOV

Vprašajte učence:

Ali veste kaj so farme trolov (»troll farms«)?

Zakaj se pojavljajo?

Verjetno ste že kdaj slišali za izraz »troll farm«.

Če ne, vam bodo navedene razlage pomagale razumeti, za kaj se gre.

Kaj so "farme trolov"?

- Gre za člane/zaposlene različnih skupin/podjetij, ki na spletu s pomočjo lažnih profilov pišejo in delijo objave, ki potrjujejo dezinformacije in prevare (npr. na različnih forumih, Facebooku,...).
- Lahko gre tudi za računalniško vodene »troll bot-e«, ki uporabljajo umetno inteligenco.

Namen farm trolov:

- vzbujanje nezaupanja v klasične medije
- zmesti bralce
- zrelativizirati resnico
- vplivati na politična mnenja in odločanje
- ustvarjanje kaosa

Ali veste, kje se nahajajo? Razmislite, nato pa kliknite na gumb za informacije.

Obstoj farm trolov je potrdila finska preiskovalna novinarka Jessikka Aro, specializirana za odkrivanje ruskih internetnih trolov, ki od leta 2014 širijo lažne novice med finsko populacijo.

Podrobno je opisala njihove aktivnosti in uspela razkriti in opisati delo farme trolov v Sankt Petersburgu.

Avtorji dezinformacij so se novinarki za objavo njihovih aktivnosti kruto maščevali. S pomočjo kibernetškega zalezovanja so poiskali in objavili njeno zdravstveno kartoteko in zasebne fotografije, ki so bile predelane tako, da so jo močno osramotile.

V teh priredbah je bila novinarka predstavljena kot skrivna NATO agentka ali pa prodajalka drog.

- vplivati na politična mnenja in odločanje
- ustvarjanje kaosa

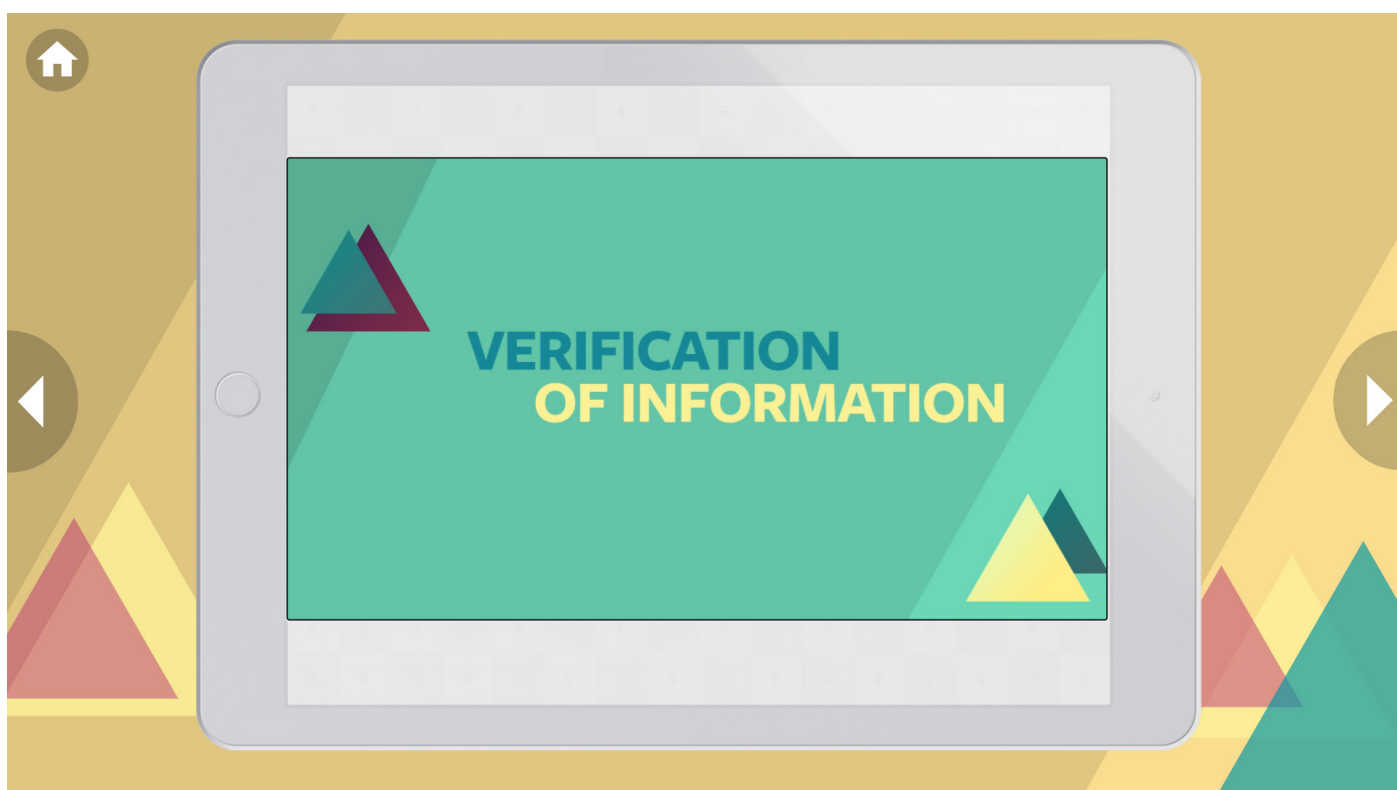
Obstoj farm trolov je bil že večkrat dokazan. Če na družbenih medijih opazite sumljivo količino objav, ne pozabite, da ni nujno, da jih je objavil človek.

NASVET ZA POUČEVANJE

Z učenci se pogovorite o tem, kaj je preiskovalno novinarstvo. Poiščite imena preiskovalnih novinarjev iz različnih držav in si pogledajte intervjuje, v katerih opisujejo svoje delo. Poiščite tudi primere, ko so bili preiskovalni novinarji napadeni, ali sramočeni zaradi svojega dela.

Preverjanje informacij

Poglejte si video na diapozitivu, kjer boste izvedeli, zakaj je pomembno, da preverimo verodostojnost prebranih informacij. Pritisnite gumb za predvajanje in pozorno prisluhnite.

Zaključek

Naučili ste se, kaj so novice, potegavščine in dezinformacije ter zakaj se uporabljajo. Zapomnite si nekaj pravil, ki jih najdete na diapozitivu.

Ne delite prevar!

- pomislite, preden informacije delite naprej
- preverite verodostojnost informacij

Bodite pozorni če:

- drugi mediji o tem ne poročajo
- informacije o temi najdete samo na tem specifičnem viru

Kako prevare pridejo do nas?

Ste kdaj delili/širili potegavščine?

Opišite značilnosti osebe, ki deli/širi potegavščine.

Kako nas potegavščine oz. prevare dosežejo?

Potegavščine oz. prevare našo pozornost pridobijo z opozarjanjem na potencialno (neobstoječo) nevarnost. Občutek nevarnosti ni prijeten za nikogar.

V želji, da bi opozorili tudi druge, ali pa da se v potencialno nevarni situaciji ne bi počutili tako sami, ljudje informacije širijo naprej – po e-pošti, preko družbenih omrežij, aplikacij ali verbalno.

Lahko se zgodi, da takšne informacije delijo tudi vaši prijatelji, starši, stari starši, učitelji,...

Konec

Ne pozabite, prevare oz. potegavščine nas prestrašijo s potencialno nevarnostjo. Občutek nevarnosti ni prijeten za nikogar. V želji, da bi opozorili tudi druge, ali pa da se v potencialno nevarni situaciji ne bi počutili tako sami, ljudje informacije širijo naprej – po e-pošti, preko družbenih omrežij, aplikacij ali verbalno.

NASVET ZA POUČEVANJE

Da okrepijo pridobljeno znanje, naj učenci izvedejo vajo »Zaključni test« (najdete jo lahko na koncu priročnika, v poglavju »Vaje«.)

Seznam za branje

Youtube channel: Novosadska novinarska škola: #MedijiZaGrađane: Lažne vesti

Web source: <https://www.youtube.com/watch?v=qREwfc9xgv8>

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány. Web source: <https://hintalovon.hu/>

JSNS. *Dezinformace a konspirace ve třídě 10 TIPŮ, JAK REAGOVAT.*

Web source: <https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/dezinformace-jak-reagovat.pdf>

JSNS. *DEZINFORMAČNÍ DEZINFEKCE Výukové materiály ke (koronavirovým)*

dezinformacím. Web source: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/dezinformacni_dezinfekce.pdf

Detect-Konsortium (2020). *Von Trollen und Bots. Die Grundlagen von Manipulation in den Sozialen Netzwerken.*

Web source: https://www.detect-erasmus.eu/fileadmin/detect/Finale_Outputs/DE_Detect_Compodium_final.pdf

Lewandowsky, Stephan (2020): *The Debunking Handbook. Widerlegen, aber*

richtig – 2020. Web source: https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/12/Debunking_Handbook_2020_German.pdf

Lewandoswky, Stephan (2020). *Das Handbuch über Verschwörungsmmythen.*

Web source: https://conspiracytheories.eu/wp-content/uploads/2020/04/ConspiracyTheoryHandbook_German.pdf

e-Media project Consortium (2021): *Handbook on Media Literacy.*

Web source: <https://all-digital.org/wp-content/uploads/2021/03/Media-Literacy-Booklet-Emedia-Project-Final-ENG-1.pdf>

Klicksafe (2021). *Vertraust du noch oder checkst du schon? Falschmeldungen und Verschwörungsideologien – was dahinter steckt und wie man sie aufdecken kann.*

Web source:

https://www.klicksafe.de/fileadmin/media/documents/pdf/klicksafe_Materialien/Eltern_Allgemein/Desinformation_Broschu%CC%88re_klicksafe.pdf

klicksafe (2021). *Fakt oder Fake? Wie man Falschmeldungen im Internet entlarven*

kann. Web source: https://www.klicksafe.de/fileadmin/media/documents/pdf/klicksafe_Materialien/Lehrer_Allgemein/ks_to_go_Fakt_oder_Fake_download.pdf

Čitajmo između redaka – priručnik za razvoj medijske pismenosti.

Web source: <https://gong-wp.izbori-se.com/wp-content/uploads/2021/05/2018-Citajmo-između-redaka-drugo-izdanje.pdf>

Prepoznajte i suzbijte dezinformacije. Web source: https://europa.eu/learning-corner/sites/default/files/files/disinformation-presentation_hr.pdf

Spot and fight disinformation. Web source: <https://europa.eu/learning-corner/spot-and-fight-disinformation>

Pozitivni i negativni medijski sadržaji - nastavni materijali za osnovne škole za učenike od 1. do 4. razreda. Web source: <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2018/04/pozitivni-i-negativni-med-sadrzaj.pdf>

Vaja 1

(brez pravih odgovorov)

Izvod za učence

Tehnika obrnjene piramide – vreme

V kakšnem vrstnem redu si bodo sledili odstavki v tem članku?

Zaporedje napišite v prazen prostor spodaj.

A) Meteorologi so opozorili na visoke temperature. Te bi lahko v četrtek na Češkem in v južni Moravski dosegle 31°C. Po napovedi naj bi se popoldanske temperature dvignile na 29-33°C.

B) V sredo naj bi popoldanske temperature segale do 30°C.

C) Meteorologi so opozorili na hudo vročino.

D) Zaradi visokih temperatur meteorologi svetujejo, naj pijemo veliko vode, zmanjšamo telesne aktivnosti in se izogibamo soncu.

E) Hkrati nas opozarjajo, da se zaradi trenutnega vremena povečuje nevarnost požarov.

F) Opozorilo bo v četrtek popoldne veljalo za Prago, Srednjo Češko, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Južno Češko in dele Južne Moravske.

G) Meteorologi pričakujejo, da se bo vročina še stopnjevala in vrhunec dosegla v prihajajočih dneh. V petek so napovedane temperature do 34°C, v soboto pa vse do 35°C.

Pravilno zaporedje: (napišite črke pravih zaporedja)

Vaja 1

(s pravilnimi odgovori)

Izvod za učitelje

Tehnika obrnjene piramide – vreme

V kakšnem vrstnem redu si bodo sledili odstavki v tem članku?

Zaporedje napišite v prazen prostor spodaj.

Pravilno zaporedje: **C, A, F, B, G, D, E**

C) Meteorologi so opozorili na hudo vročino.

A) Meteorologi so opozorili na visoke temperature. Te bi lahko v četrtek na Češkem in v južni Moravski dosegle 31°C. Po napovedi naj bi se popoldanske temperature dvignile na 29–33°C.

F) Opozorilo bo v četrtek popoldne veljalo za Prago, Srednjo Češko, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Južno Češko in dele Južne Moravske.

B) V sredo naj bi popoldanske temperature segale do 30°C.

G) Meteorologi pričakujejo, da se bo vročina še stopnjevala in vrhunec dosegla v prihajajočih dneh. V petek so napovedane temperature do 34°C, v soboto pa vse do 35°C.

D) Zaradi visokih temperatur meteorologi svetujejo, naj pijemo veliko vode, zmanjšamo telesne aktivnosti in se izogibamo soncu.

E) Hkrati nas opozarjajo, da se zaradi trenutnega vremena povečuje nevarnost požarov.

Vaja 2

(brez pravih odgovorov)

Izvod za učence

Tehnika obrnjene piramide – cepljenje kraljeve družine

V kakšnem vrstnem redu si bodo sledili odstavki v tem članku?

Zaporedje napišite v prazen prostor spodaj.

A) »V torek sem prejel prvo dozo cepiva proti covidu-19. Vsem delavcem, ki skrbijo za cepljenje se zahvaljujem za vse, kar ste storili in še počnete,« je tvitnil princ. Ali je že cepljena tudi njegova žena Kate (39), ni povedal.

B) 20. maj 2021, 13:00.

C) Princ William je bil cepljen v Muzeju znanosti v Londonu, kjer je eden izmed največjih cepilnih centrov v državi. Vojvoda Cambriški, ki je levičar, je na družbenih omrežjih objavil fotografijo, na kateri vidimo, da je bil cepljen v desno ramo.

D) Združeno kraljestvo je prejšnji teden ponudilo cepljenje osebam, starejšim od 34 let. Cepljenja so začeli v začetku decembra in ga postopoma razširili na mlajše starostne skupine. Več kot 70 % odraslih v Veliki Britaniji je prejelo že vsaj en odmerek cepiva.

E) Po kraljici in Charlesu je bil cepljen še princ William.

F) Starejši člani kraljeve družine so že bili cepljeni in s tem postavili vzgled. Kraljica Elizabeta II. (95) je prvi odmerek prejela januarja, skupaj z njenim možem princem Filipom. Prestolonaslednik, princ Charles (72), je prav tako javno podprl cepljenje in se februarja cepil z ženo Camillo (73).

G) Princ William (38) je v četrtek povedal, da je prejel prvi odmerek cepiva proti Covid-19. Britanska nacionalna zdravstvena služba je program cepljenja razširila tudi na mlajše. Ker prestolonaslednik še ni bil star štirideset let, je dobil cepivo Pfizer, oziroma AstraZeneca, poročajo britanski mediji.

Pravilno zaporedje: (napišite črke pravih zaporedja)

Vaja 2

(s pravilnimi odgovori)

Izvod za učitelje

Tehnika obrnjene piramide – cepljenje kraljeve družine

V kakšnem vrstnem redu si bodo sledili odstavki v tem članku?

Zaporedje napišite v prazen prostor spodaj.

Pravilno zaporedje: **E, B, G, C, A, F, D**

E) Po kraljici in Charlesu je bil cepljen še princ William.

B) 20. maj 2021, 13:00.

G) Princ William (38) je v četrtek povedal, da je prejel prvi odmerek cepiva proti Covid-19. Britanska nacionalna zdravstvena služba je program cepljenja razširila tudi na mlajše. Ker prestolonaslednik še ni bil star štirideset let, je dobil cepivo Pfizer, oziroma AstraZeneca, poročajo britanski mediji.

C) Princ William je bil cepljen v Muzeju znanosti v Londonu, kjer je eden izmed največjih cepilnih centrov v državi. Vojvoda Cambriški, ki je levičar, je na družbenih omrežjih objavil fotografijo, na kateri vidimo, da je bil cepljen v desno ramo.

A) »V torek sem prejel prvo dozo cepiva proti covidu-19. Vsem delavcem, ki skrbijo za cepljenje se zahvaljujem za vse, kar ste storili in še počnete,« je tвитnil princ. Ali je že cepljena tudi njegova žena Kate (39), ni povedal.

F) Starejši člani kraljeve družine so že bili cepljeni in s tem postavili vzgled. Kraljica Elizabeta II. (95) je prvi odmerek prejela januarja, skupaj z njenim možem princem Filipom. Prestolonaslednik, princ Charles (72), je prav tako javno podprl cepljenje in se februarja cepil z ženo Camillo (73).

D) Združeno kraljestvo je prejšnji teden ponudilo cepljenje osebam, starejšim od 34 let. Cepljenja so začeli v začetku decembra in ga postopoma razširili na mlajše starostne skupine. Več kot 70 % odraslih v Veliki Britaniji je prejelo že vsaj en odmerek cepiva.

Vaja 3

(brez pravih odgovorov)

Izvod za učence

Tehnika obrnjene piramide – Mars

V kakšnem vrstnem redu si bodo sledili odstavki v tem članku?

Zaporedje napišite v prazen prostor spodaj.

A) Po površini se lahko premika s hitrostjo do 200 metrov na uro, medtem ko je zasnovan tako, da na Marsu zdrži približno 90 dni.

B) Po načrtih bo rover ostal v pristajalni kapsuli in preden doseže površje Marsa več dni izvajal diagnostične teste. Rover Zhurong se bo nato po rampi spustil iz pristajalne kapsule in odprl svoje štiri sončne celice.

C) Kitajska nacionalna vesoljska uprava (CNSA) je svoj prvi uspeh dosegla 10. februarja, ko je vesoljsko plovilo, sestavljeno iz dveh glavnih delov - orbiterja in pristajalne kapsule, ki tehta 5 ton - , po več mesecih potovanja prispelo na Mars. Orbiter in 240 kg teški rover sta opremljena s 13 znanstvenimi instrumenti za preučevanje Marsove atmosfere, magnetosfere, površja, podnebja in za geološka raziskovanja.

D) Kitajska je, za ZDA, kot druga država na svetu uspešno pristala na planetu Mars. Uspelo ji je v prvem poskusu. Mobilni laboratorij God of Fire bo raziskoval atmosfero, klimo in opravil geološke raziskave.

E) Kitajski je kot drugi državi na svetu uspelo uspešno pristati na Marsu.

F) Poleg tega je Kitajski prvič uspelo pristati takoj po dosegu Marsa. Celoten pristanek je trajal več kot pet ur, od manevra zaviranja, izstrelitve padala in samega pristanka na območju, znanem kot Utopia Planitia. Pristanek je na svojem Twitterju opisal Michal Václavík iz Češke vesoljske agencije.

G) Zjutraj po našem času si je Kitajska ponovno prislužila vpis v zgodovino osvajanja vesolja. Z mobilnim laboratorijem God of Fire (Zhuang) je uspešno pristala na površju Marsa.

H) Kitajska je svojo misijo na Mars poimenovala Tchien-wen, kar pomeni Vprašanja za nebesa.

I) Tovornjak, ki ga poganja šest koles ima dimenzije $3 \times 2,6 \times 1,85$ metra. Na krovu ima naprave, ki so namenjene predvsem proučevanju sestave površine planeta.

Pravilno zaporedje: (napišite črke pravih zaporedja)

Vaja 3

(s pravilnimi odgovori)

Izvod za učitelje

Tehnika obrnjene piramide – Mars

V kakšnem vrstnem redu si bodo sledili odstavki v tem članku?

Zaporedje napišite v prazen prostor spodaj.

Pravilno zaporedje: **E, D, H, C, G, F, B, I, A**

E) Kitajski je kot drugi državi na svetu uspelo uspešno pristati na Marsu.

D) Kitajska je po ZDA, kot druga država na svetu, uspešno pristala na planetu Mars. Uspelo ji je v prvem poskusu. Mobilni laboratorij God of Fire bo raziskoval atmosfero, klimo in opravil geološke raziskave.

H) Kitajska je svojo misijo na Mars poimenovala Tchien-wen, kar pomeni Vprašanja za nebesa.

C) Kitajska nacionalna vesoljska uprava (CNSA) je svoj prvi uspeh dosegla 10. februarja, ko je vesoljsko plovilo, sestavljeno iz dveh glavnih delov - orbiterja in pristajalne kapsule, ki tehta 5 ton - , po več mesecih potovanja prispelo na Mars. Orbiter in 240 kg težki rover sta opremljena s 13 znanstvenimi instrumenti za preučevanje Marsove atmosfere, magnetosfere, površja, podnebja in za geološka raziskovanja.

G) Zjutraj po našem času si je Kitajska ponovno prislužila vpis v zgodovino osvajanja vesolja. Z mobilnim laboratorijem God of Fire (Zhuung) je uspešno pristala na površju Marsa.

F) Poleg tega je Kitajski prvič uspelo pristati takoj po dosegu Marsa. Celoten pristanek je trajal več kot pet ur, od manevra zaviranja, izstrelitve padala in samega pristanka na območju, znanem kot Utopia Planitia. Pristanek je na svojem Twitterju opisal Michal Václavík iz Češke vesoljske agencije.

B) Po načrtih bo rover ostal v pristajalni kapsuli in preden doseže površje Marsa več dni izvajal diagnostične teste. Rover Zhurong se bo nato po rampi spustil iz pristajalne kapsule in odprl svoje štiri sončne celice.

I) Tovornjak, ki ga poganja šest koles ima dimenzije 3 × 2,6 × 1,85 metra. Na krovu ima naprave, ki so namenjene predvsem proučevanju sestave površine planeta.

A) Po površini se lahko premika s hitrostjo do 200 metrov na uro, medtem ko je zasnovan tako, da na Marsu zdrži približno 90 dni.

Reference

Publikace

BARTOŠEK, Ladislav a DAŇKOVÁ, Helena. *Žurnalistika a škola*
- Příručka pro učitele mediální výchovy, 2008, ISBN 978-80-254-2020-0.

CHLUMSKÁ, Eva. Úvod do mediálních studií: studijní text pro kombinované studium.
1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Studijní opory.
ISBN 978-80-244-3610-4.

KRÁLOVÁ, Tereza a kolektiv. *O pravdu?* Praha: Člověk v tísni, 2018.
ISBN: 978-80-7591-004-2.

KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*.
Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-246-1578-3.

LAUDER, Silvie. *Moje sezóna v pekle*. Respekt. 2019-01-28, roč. XXX,
čís. 5, s. 44-48.

OSVALDOVÁ, Barbora a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*.
Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. ISBN: 978-80-246-1899-9.

POSPÍŠIL, Jan a ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Mediální výchova - Metodika*.
Kralice na Hané: Computer Media, 2010. ISBN 978-80-7402-040-7.

POSPÍŠIL, Jan a ZÁVODNÁ, Lucie Sára. *Mediální výchova*.
Kralice na Hané: Computer Media, 2009. ISBN 978-80-7402-022-3.

Spletní viri

“Imigranti podřezali dobytek našeho souseda,” napsala na Facebook. Teď jí hrozí 2 roky v kriminále! *Extra.cz* [online]. Praha: Extra Online Media, 2015 (11 June 2021). Available: <https://www.extra.cz/imigranti-podrezali-dobytek-naseho-sousedu-napsala-na-facebook-ted-ji-hrozi-2-roky-v-kriminalu>

121/2000 Sb. Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). *Zakonyprolidi.cz* [online]. Zlín: AION CS, © 2010–2021 (1 June 2021). Available: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>

15 nejčastějších mýtů, které se šíří v souvislosti s novým koronavirem. *Manipulatori.cz* [online]. Praha: Manipulátoři.cz, 2020 (9 July 2021). Available: <https://manipulatori.cz/15-nejcastejsich-mytu-ktere-se-siri-v-souvislosti-s-novym-koronavirus/>

4. díl: Soukromá média. *Jsns.cz* [online]. Praha: Člověk v tísni (8 June 2021). Available: <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/bulletin-medialni-vzdelavani/ceska-medialni-krajina/4.-dil-soukroma-media>

6 rad, jak napsat tiskovou zprávu. *Optimalne.net* [online]. Praha: Optimal Marketing, 2018 (20 May 2021). Available: <https://optimalne.net/clanek/6-rad-jak-napsat-tiskovou-zpravu>

ARABŠTÍ UPRCHLÍCI PODŘEZALI NA DAČICKU HOSPODÁŘSKÁ ZVÍŘATA. *Hoax.cz* [online]. Hoax.cz, 2015 (11 June 2021). Available: <https://www.hoax.cz/hoax/arabsti-uprchlici-podrezali-na-daciccku-hospodarska-zvirata/>

ARO, Jessikka. *Yle Kioski Traces the Origins of Russian Social Media Propaganda – Never-before-seen Material from the Troll Factory* [online]. Yle Kioski, 2015-02-20 (21 June 2021). Available: <https://web.archive.org/web/20190307012842/http://kioski.yle.fi/omat/at-the-origins-of-russian-propaganda>

AUTOMATICKÝ POSTUP MILOŠE ZEMANA DO DRUHÉHO KOLA PREZIDENTSKÝCH VOLEB 2018 [online]. *Hoax.cz*, © 2000–2021 (15 June 2021). Available: <https://www.hoax.cz/hoax/automaticky-postup-milose-zemana-do-druheho-kola-prezidentskych-voleb-2018/>

Co je hoax. *E-bezpeci.cz* [online]. Olomouc: Centrum rizikové virtuální komunikace, 2008 (11 May 2021). Available: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/hoax-spam/91-25>

CO JE TO HOAX. *Hoax.cz* [online]. HOAX.cz, © 2000–2021 (8 June 2021). Available: <https://www.hoax.cz/hoax/co-je-to-hoax>

ČÍM HOAX ŠKODÍ . *Hoax.cz* [online]. HOAX.cz, © 2000–2021 (8 June 2021). Available: <https://www.hoax.cz/hoax/cim-hoax-skodi>

Číně se jako druhému státu světa podařilo úspěšně přistát na Marsu. *Idnes.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2021 (16 July 2021). Available: https://www.idnes.cz/technet/vesmir/cina-mars-tianwen-1-sonda-vesmir-zhurong-cu-zung.A210515_063416_tec_vesmir_vse

Dezinformace a fake news. *Pdf.upol.cz* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019 (11 May 2021). Available: https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/VaV/2019/odborne_seminare/Kopecky_Dezinformace_a_Fake_News.pdf

Do druhého kola jdou Zeman s Drahošem. Protikandidáta hlavy státu už podpořilo pět soupeřů. *Aktuálne.cz* [online]. Praha: Economia, 2018 (17 August 2021). Available: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/volba-prezidenta-2018-prezidentske-volby-vysledky-prvni-kolo/r~4afdfafcf86011e78337ac1f6b220ee8/>

Doporučené očekávané výstupy jako metodická podpora pro začleňování průřezových témat do švp a výuky. *Nuv.cz* [online]. Praha: NPI ČR, © 2011–2021 (31 May 2021). Available: <http://www.nuv.cz/vystupy/doporucene-ocekavane-vystupy-1>

Doporučené očekávané výstupy jako metodická podpora pro začleňování průřezových témat do švp a výuky. *Nuv.cz* [online]. Praha: NPI ČR, © 2011–2021 (17 August 2021). Available: <http://www.nuv.cz/vystupy/doporucene-ocekavane-vystupy-1>

Dva ledové světy. *Temata.rozhlas.cz* [online]. Praha: Český rozhlas, 2011 (27 April 2021). Available: <https://temata.rozhlas.cz/dva-ledove-svety-7857273>

HIGGINS, Andrew. Effort to Expose Russia's 'Troll Army' Draws Vicious Retaliation. *The New York Times* [online]. 2016-05-30 (18 August 2021). Available: <https://www.nytimes.com/2016/05/31/world/europe/russia-finland-nato-trolls.html>

How to Identify a Fake. *StopFake.org* [online]. (19 May 2021). Available: <https://www.stopfake.org/en/how-to-identity-a-fake/>

HOAX / podvodné a řetězové e-maily, poplašné zprávy, phishing, ... [online]. HOAX.cz, © 2000–2021 (8 June 2021). Available: www.hoax.cz

Hoax. *Hoax.cz* [online]. HOAX.cz, © 2000–2021 (8 June 2021). Available: <https://www.hoax.cz/cze/>

Hoaxy a fake news. *O2chytraskola.cz* [online]. Praha: Nadace O2, © 2021 (8 June 2021). Available: <https://o2chytraskola.cz/data/files/v002-o2-infolist-hoaxy-fake-news-a4-v03-nahled-h4t0cc968y.pdf>

HOŠEK, Jiří. „Smrtí mi vyhrožovali i přátelé.“ Novinářka odhalila hnízdo ruské propagandy, kvůli pronásledování odešla do exilu. *seznamzpravy.cz* [online]. Seznam, 2019-05-06 (9 August 2021). Available: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/smrti-mi-vyhrozovali-i-pratele-novinarka-odhalila-hnizdo-ruske-propagandy-kvuli-pronasledovani-odesla-do-exilu-71462>

Hra o trůny začala. *Denikreferendum.cz* [online]. Brno: Vydavatelství Referendum, 2021 (18 May 2021). Available: <https://denikreferendum.cz/clanek/32807-hra-o-truny-zacala>

HUMPÁLOVÁ, Jolana. „Kampaň proti mně mi zničila život, vyhrožovali mi smrtí,“ říká Jessikka Aro. *Seznam Zprávy* [online]. Seznam, 2020-11-21 (2 September 2021). Available: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/kampan-proti-mne-mi-znicila-zivot-vyhrozovali-mi-smrti-rika-jessikka-aro-130099>

Informační potřeby novináře v televizním zpravodajství. *Dspace.cuni.cz* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007 (4 June 2021). Available: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/13317/120064958.pdf?sequence=1>

Infotainment, politainment, edutainment aneb K jazyku masových médií. *Nase-rec.ujc.cas.cz* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2003 (17 May 2021). Available: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7741>

Internetem bezpečně. *O2chytraskola.cz* [online]. Karlovy Vary: You connected, 2017 (5 May 2021). Available: <https://www.o2chytraskola.cz/data/files/internetem-bezpecne-new-logo-o2-ib6ajrro4m.pdf>

Jak na prioritě informací v textu – obrácená pyramida v akci. *O-psani.cz* [online]. Světlá nad Sázavou, Dobrý copywriter, 2011 (19 May 2021). Available: <http://www.o-psani.cz/jak-na-prioritu-informaci-v-textu-obracena-pyramida-v-akci>

Jak odříznout dezinformátory. Kontroverzní web Breitbart přišel o většinu reklamy. *Hlidacipes.org* [online]. Praha: Ústav nezávislé žurnalistiky, 2020 (8 June 2021). Available: <https://hlidacipes.org/z-penez-vasi-firmy-nemusi-zit-dezinformatori-kontroverzni-web-breitbart-prisel-o-vetsinu-reklamy/>

JAK SI OVĚŘIT INFORMACE NA INTERNETU? *E-bezpeci.cz* [online]. Olomouc: Centrum rizikové virtuální komunikace, © 2018 (25 May 2021). Available: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/104-jak-overit-informace-na-internetu-2018-letak-skladacka/file>

Jessikka Aro: *Finn jailed over pro-Russia hate campaign against journalist* [online]. BBC News, 2018-10-18 (13 July 2021).

Available: <https://www.bbc.com/news/world-europe-45902496>

Jsme součástí mediálního obsahu. *Schola-viva.cz* [online]. Šumperk: Základní škola pro žáky se specifickými poruchami učení a mateřská škola logopedická Schola Viva, © 2018 (2 August 2021). Available: <http://www.schola-viva.cz/wp-content/uploads/2018/09/pracovni-listy-medialni-vychova.pdf>

Kdo nás dezinformuje? Aktuální přehled hlavních zdrojů a šířitelů fake news v Česku. *Hlidacipes.org* [online]. Praha: Ústav nezávislé žurnalistiky, 2017 (6 August 2021). Available: <https://hlidacipes.org/nas-dezinformuje-aktualni-prehled-hlavnich-zdroju-siritelu-fake-news-cesku/>

Kdo nás dezinformuje? Aktuální přehled hlavních zdrojů a šířitelů fake news v Česku. *Forum24.cz* [online]. Praha: FORUM 24, 2017 (7 June 2021). Available: <https://www.forum24.cz/kdo-nas-dezinformuje-aktualni-prehled-hlavnich-zdroju-a-siritelu-fake-news-v-cesku/>

Kompozice jako proces tvorby žurnalistických textů. *Is.muni.cz* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2016 (25 May 2021). Available: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2016/CJBB169/um/62125112/Kompozice_jako_proces_tvorby_zurnalistickych_textu.pdf

Latest fact checks - Full Fact [online]. Full Fact, © 2010–2021 (19 May 2021). Available: <https://fullfact.org/latest/>

Manipulátoři.cz – Na faktech záleží [online]. Praha: Manipulátoři.cz (29 June 2021). Available: <https://manipulatori.cz/>

Moderní vyučovací metody – 1. díl – Brainstorming a jeho variace (aktualizováno). *Ctenarska-gramotnost.cz* [online]. Praha: Abeceda, © 2021 (17 May 2021). Available: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-metody/metody-1>

NOVÉ TRENDY V MÉDIÍCH I: Online a tištěná média. *Is.muni.cz* [online]. Brno: Katedra mediálních studií a žurnalistiky, 2012 (17 May 2021). Available: https://is.muni.cz/publication/987880/Nove_trendy_v_medich_I.pdf

Odpovědnost za porušení autorského práva. *Cpufilm.cz* [online]. Česká protipirátská unie (14 June 2021). Available: <https://www.cpufilm.cz/new/www/odpovednost.html>

Postav se za pravdu proti dezinformacím. *Nelez.cz* [online]. Nelez.cz (3 May 2021). Available: <https://www.nelez.cz/>

Reality Check – BBC News [online]. BBC, © 2021 (19 May 2021). Available: https://www.bbc.com/news/reality_check

Pozor! Miloš Zeman se chová normálně, to není normální! *Archiv.hn.cz* [online]. Praha: Economia, 2021 (11 June 2021). Available: <https://archiv.ihned.cz/c1-66938230-pozor-milos-zeman-se-chova-normalne-to-neni-normalni>

Pravda a lež na internetu. *O2chytraskola.cz* [online]. Praha: Nadace O2, © 2021 (27 May 2021). Available: <https://www.o2chytraskola.cz/data/files/v003-o2-fake-news-list-metodika-digital-a4-v06-nahled-a3sinf9dt5.pdf>

Pravda, nebo ne? *O2chytraskola.cz* [online].

Praha: Nadace O2, © 2021 (26 April 2021).

Available: <https://o2chytraskola.cz/data/files/076cbb86939b9ac58b2fc31cea137e34.pdf>

Proč čelit tomu, že nás přitahují špatné zprávy víc, než ty dobré. *Idnes.cz* [online].

Praha: MAFRA, 2021 (21 May 2021). Available: https://www.idnes.cz/finance/financni-radce/negativni-mysleni-predpojatost-vztahy-prace-dopad.A210223_154707_viteze_sov

Příručka mediální výchovy: Mediální výchova na gymnáziích. *Inkluzivniskola.cz*

[online]. Pardubice: KONEP, © 2010–2021 (19 May 2021).

Available: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/prirucka-medialni-vychovy_0.pdf

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO GYMNÁZIA. *nuv.cz* [online],

2020 (18 May 2021). Available: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>

RESIST příručka pro boj s dezinformacemi. *mvcr.cz* [online]. MVČR,

2020 (27 July 2021). Available: <https://www.mvcr.cz/cthh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

Rozbor aktuálního zpravodajství, kritéria pro výběr zpráv. *Mediagram.cz* [online].

Praha: KISK, © 2021 (26 May 2021). Available: <https://mediagram.cz/cesky-jazyk/rozbor-aktualniho-zpravodajstvi-kriteria-pro-vyber-zprav>

Řetězový e-mail a HOAX: Děti imigrantů ve škole-to je síla. *Manipulatori.cz* [online].

Praha: Manipulátoři.cz, 2019 (8 June 2021). Available: <https://manipulatori.cz/retezovy-e-mail-a-hoax-deti-imigrantu-ve-skole-to-je-sila/>

Slovník pojmů. *Vodafone.cz* [online]. Vodafone Czech Republic,

© 2021 (4 September 2021).

Available: <https://www.vodafone.cz/uzitecne-odkazy/slovník-pojmu/hoax/>

Stock snímky, obrázky bez autorských poplatků, ilustrace a videa - *iStock* [online].

Calgary: Getty Images, © 2021 (30 August 2021).

Available: <https://www.istockphoto.com>

SURFAŘŮV PRŮVODCE PO INTERNETU. *Zvol.si. info* [online]. Brno: Zvol si info,

© 2021 (25 May 2021). Available: <https://zvol.si.info/surfarovym-pruvodcem/>

The tactics of a Russian troll farm. *bbc.com* [online], BBC News, 2018-02-16

(10 June 2021) Available: <https://www.bbc.com/news/technology-43093390>

Uprchlíci “podřezali” zvířata, policisté s termovizemi. *Policie.cz* [online]. Praha:

Policie ČR, 2015 (15 July 2021). Available: <https://www.policie.cz/clanek/sprava-jihoceskeho-kraje-zpravodajstvi-uprchlici-podrezali-zvirata-policiste-s-termovizemi.aspx>

Zpravodajské hodnoty. *Svetmedii.info* [online]. Praha (19 May 2021).

Available: <http://svetmedii.info/otevrena-ucebnice/zpravodajske-hodnoty/>

ZPRAVODAJSKÉ ŽÁNRY V TIŠTĚNÝCH A ONLINE MÉDIÍCH. *Munimedia.cz* [online].

Brno: Masarykova univerzita, 2014 (19 May 2021).

Available: <http://www.munimedia.cz/book/7/pdf.pdf>

Žurnalistika. *Prirucka.ujc.cas.cz* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, © 2008–2021 (22 June 2021).

Available: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=%C5%BEurnalistika>

Facebook

ODEHNALOVÁ, Majka. [DĚTI IMIGRANTŮ...] In: *Facebook* [online].

02.09.2019 08:09 (28 May 2021).

Available: <https://www.facebook.com/marie.hajna.3/videos/10215819598949995/>

Tiktok

FILIPTITLBACH. In: *TikTok* [online]. 27.01.2020 (28 May 2021).

Available: <https://www.tiktok.com/@fliptitlbach/video/6786678643037981958>